

UNIVERZITA PALACKÉHO

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Bakalářská diplomová práce

UNIVERZITA PALACKÉHO

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Česká filologie dvouoborová

Vlastní jména v prózách Jana Křesadla

Bakalářská diplomová práce

2011

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Karel Komárek, Ph.D.

Vypracovala: Zuzana Zapletalová

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze za pomoci pramenů uvedených v seznamu literatury a za odborného vedení doc. PhDr. Karla Komárka, Ph.D.

V Olomouci dne 27. dubna 2011.

Děkuji doc. PhDr. Karlu Komárkovi, Ph.D. za trpělivé vedení této práce a celé své rodině a přátelům za podporu.

Obsah

Úvod.....	6
1. Přehled literárněonomastického bádání.....	8
1.1 Teoretické a metodologické studie.....	9
1.2 Literárněonomastické rozborý literárních děl.....	17
1.3 Teoretické studie obsahující i materiálový rozbor.....	26
2. Materiálová analýza próz Jana Křesadla.....	30
2.1 Fuga Trium.....	30
2.1.1 Fiktivní svět Urogalie.....	31
2.1.2 Dobrodružný román.....	39
2.1.3 Román o Bohémii.....	41
2.2 Vara guru: Román se zpěvy.....	47
2.2.1 Antroponyma.....	47
2.2.2 Toponyma, hydronyma.....	59
2.2.3 Chrématonyma, jména budov.....	62
2.2.4 Zoonyma.....	63
2.3 Zámecký pán aneb Antikuro.....	64
2.3.1 Antroponyma.....	65
2.3.2 Toponyma.....	79
2.3.3 Jména budov a chrématonyma.....	80
2.3.4 Zoonyma.....	82
Závěr.....	84
Anotace.....	86
Anotation.....	86
Použitá literatura.....	87

Úvod

Bakalářská práce je zaměřena na literárněonomastický rozbor vybraných próz Jana Křesadla. Jedná se o romány *Fuga Trium*, *Vara guru* a *Zámecký pán aneb Antikuro*. Rozbor onymického materiálu Křesadlových textů je zatím literární onomastikou poněkud přehlížen, při bližším studiu narazíme jen na drobné zmínky o autorově díle. Naším předpokladem však je, že Křesadlo propriální sféře svých děl věnoval nemalou pozornost. Proto se nabízí možnost vyložit autorovo dílo i z jiného aspektu než doposud – rozbořem onymického materiálu.

Abychom byli schopni pohlížet na dílo z různých literárněonomastických pohledů a neomezovali se na jediný, předchází vlastnímu materiálovému rozboru přehled dosavadního literárněonomastického bádání v převážně českém jazykovědném kontextu. Naším cílem nebude podat úplný obsah prací nebo ověřit správnost postupu jejich autorů, ale podat nástin, který bude shrnovat hlavní myšlenky každého z článků. Přehled čítá padesát českých a slovenských studií a pro přehlednost je rozdělen na tři části. V prvním okruhu věnujeme pozornost teoretickým a metodologickým studiím, druhá část se věnuje materiálovým studiím a třetí, poslední skupina článků zahrnuje takové stati, ve kterých se spojuje teoretické hledisko s rozbořem určitého onymického materiálu.

Stěžejní částí bakalářské práce jsou rozbořy jmen excerpovaných ze tří Křesadlových próz. Dílům se budeme věnovat v pořadí podle data vzniku. U každého z nich se budeme snažit popsat, jakým způsobem autor využíval možnosti propriálního systému. Budeme se snažit postihnout způsob jeho práce s vlastními jmény, stejně jako textovou funkci zvolených proprií. Křesadlo je autor, jehož texty jsou plné aluzí na historický kontext a intertextuálních odkazů na literární díla nejrozumnějších autorů. Spisovatel často doplňuje hlavní

dějovou linku komentáři nebo poznámkami osobního rázu, které směřují čtenáře ke správnému pochopení autorova záměru. Domníváme se, že stejný postup se dá očekávat i v propriální sféře textu.

Předmětem zkoumání budou všechny druhy vlastních jmen – antroponyma (ve všech jejich podobách), toponyma, chrématonyma, zoonyma apod. Postup práce nebude zaměřen jednostranně, budeme se snažit postihnout onymický systém v jeho celistvosti, aniž bychom některou složku působení opomenuli.

1. Přehled literárněonomastického bádání

V první části bakalářské práce se budu snažit o rekapitulaci výsledků bádání současné české a slovenské literární onomastiky. Na základě padesáti vybraných článků, studií a prací se pokusím zprostředkovat přehled uplatněných metodologických postupů, náčrt různých pojetí onomastického rozboru literárního díla, ale i závěry analýz jednotlivých uměleckých textů z onomastického hlediska.

Výběr zahrnuje příspěvky z konferencí či seminářů, studie ze sborníků k významným životním jubileím předních českých onomastiků, stati z literárněvědných i jazykovědných časopisů, ale také jednu bakalářskou diplomovou práci či články dostupné na internetových stránkách. Nalezneme mezi nimi jak články věnující se obecnějšímu pojetí literární onomastiky, tak stati zaměřené na rozbor onymického materiálu od určitého autora (autorů) nebo z určitého literárního období. Předem můžeme konstatovat, že materiálové studie zkoumají hlavně prózu, v menší míře se objevují práce věnující se dílům z žánrů dramatu či lyriky.

Náš přehled nebude zahrnovat literárněonomastické studie věnované překladu do nebo z cizího jazyka ani práce zaměřené na využití vlastních jmen v učebnicích. Rozhodla jsem se tak proto, že mi výsledky rešerší mají posloužit v analytické části mé bakalářské práce, totiž při rozboru vlastních jmen ve vybraných prózách Jana Křesadla. A protože jsem si vybrala tři jeho beletristická díla psaná česky¹, není pro mě problematika překladu ani vlastních jmen v učebnicích nijak nosná.

Cílem rekapitulace dosavadního bádání je nejen nalézt vhodný

¹ Dalo by se namítnout, že i ve vybraných Křesadlových textech se objevují cizojazyčné odstavce, ale pro mě nejsou nijak zvlášť zásadní, protože většinou jen dokreslují děj a nenesou jeho hlavní sdělení.

metodický postup, ale také charakterizovat alespoň částečně tuto část onomastiky.

Aby byla reprodukce statí přehlednější, rozdělíme si je předem podle obsahu. První část bude zahrnovat studie teoretické a metodologické, druhá rozborů určitých literárních děl a poslední skupinou budou takové práce, ve kterých se tato dvě kritéria spojují. Stati řadím jednak podle těchto kategorií, jednak podle data vydání – od nejstaršího po nejmladší, přičemž pokud se vyskytne několik statí ze stejného roku v jedné kategorii, jsou řazeny podle abecedy.

1.1 Teoretické a metodologické studie

První uvedená skupina tedy obsahuje studie, které se věnují literární onomastice z obecného hlediska. Jejich autoři se nezabývají onomastickým rozбором jednotlivých literárních textů. V malé míře zde ovšem mohou být přítomny příklady z literárních děl českých či světových. Hlavní náplní studií ale není podat celkový rozbor, příklady v nich slouží pouze jako doklad či demonstrace rozebíraného jevu.

Chronologicky první statí z této skupiny je článek Miloslavy Knappové z roku 1992 s názvem *K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen*.² V ústním podání zazněl na semináři věnovaném Tezím lingvistického kroužku. Autorka předesílá, že její funkční pojetí onymického systému jazyka vykazuje zřejmou korespondenci se strukturním pojetím lexika Viléma Mathesia. Kromě charakteristiky a specifikace onymické složky slovní zásoby jazyka rozpracovává hlavně (jak již v samotném titulu článku předesílá) funkční pojetí systému vlastních jmen. Z této části studie vychází několik dalších pojednání, kterým se budeme níže věnovat. Vlastní jména podle Knappové plní funkce, které korespondují právě s Tezemi lingvistického kroužku a s Jakobsonovým

2 KNAPPOVÁ, M.: K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. *Slovo a slovesnost*, 53, 1992. S. 211–214.

pojetím komunikačních funkcí. Knappová rozlišuje tyto funkce vlastních jmen: nominační (také individualizační, diferenciační) spolu s funkcí deiktickou a apelativní; funkci asociační (evokační, konotativní) se související funkcí ideologickou, symbolickou a mytizující, potom funkci klasifikační (z hlediska časového, místního, sociálního, národnostního, náboženského apod.), dále funkci deskriptivní nebo také charakterizační (popisná pojmenování, mluvčí jména, některé přezdívky), funkci expresivní, označovanou také jako emocionální či psychologickou (působí pomocí hláskového skladu, délky, libozvučnosti apod.), a konečně funkci estetickou/ poetickou (to, jak jméno v textu na čtenáře působí, libozvučnost, kakofonie apod.). Jak již bylo zmíněno, tím, že Knappová vyčlenila funkce, kterými vlastní jméno v textu působí, položila základ mnoha dalším pracím literární onomastiky.

Ty lesovské stráně... (k literární a filmové toponymii) je název studie od Jaroslava Davida.³ Autor vyslovuje lítost nad tím, že se literární onomastika věnuje hlavně antroponymům a opomíjí výzkum toponym. Proto se na ně zaměřuje. Jako hlavní cíl si klade odpovědět na otázku, zda fiktivní toponyma z literatury či filmu napodobují systém toponym reálných. Na tuto otázku lze odpovědět kladně, neboť spisovatelé či tvůrci filmových a seriálových scénářů například používají při tvorbě onym stejné sufixy, jaké se vyskytují v reálné toponymii. Iluzi reálnosti se snaží vyvolat i jinými způsoby – zabarví proprium regionálně, dají mu příznak cizosti nebo přímo v díle dokládají vznik vlastního jména lidově etymologickým vysvětlením. Autor bral v potaz pouze taková literární díla, která nejsou založena na autentických místech autenticky pojmenovaných. Součástí studie je množství dokladů a příkladů z literárních i filmových děl.

Naděžda Heinrichová píše ve studii *Vlastní jména v období německé*

3 DAVID, J.: Ty lesovské stráně... (k literární a filmové toponymii). In: Jaklová, A. (ed.): *Komunikace – Styl – Text*. České Budějovice: FF JU, 2006. S. 173–177.

*literární moderny (1880–1910)*⁴ o třech tendencích, které se v tomto období objevují (autorka se neřídí literárními směry moderny jako takovými, ale znaky, které vykazují). Těmito jednotlivými tendencemi se podle Heinrichové řídí i spisovatel při výběru vlastních jmen do literárního díla. Trendy vymezuje autorka takto: vliv politických událostí a společenských změn v období nástupu moderny, vzor v předcházejících literárních epochách, výběr vlastních jmen cizího původu za účelem odkázat k jiné kultuře, k životnímu osudu historické osoby apod.

V první vymezené kategorii zdůrazňuje autorka například používání vojenských hodností a titulů, které bylo v této době pro německou literární modernu běžné. K omezení jejich užívání došlo podle autorky po první světové válce – spolu se zákazem jejich užívání v reálném životě. Inspiraci v předešlých literárních epochách cítí Heinrichová v užívání jmen antických pro hrdiny symbolismu, impresionismu, novoromantismu, novoklasicismu nebo secese, dalším následovaným literárním obdobím je podle ní německá štaufovská klasika. Pojednání uzavírá poslední sledovaná tendence, totiž volba jmen cizího původu. Zde vyzdvihuje obzvláště oblibu naturalistů – užívání skandinávských jmen (dokonce i jako pseudonymů) jako projev obdivu k oblíbeným skandinávským autorům.

Miloslava Knappová je dále autorkou článku *Funkční využití vlastních jmen v uměleckých a mediálních textech*.⁵ Ptá se, zda lze uplatnit stejná měřítká na oba typy textů. Zásadní rozdíl mezi těmito dvěma žánry vidí v tom, že v prvním z nich – v textu uměleckém – se jeho autor snaží navodit iluzi reality, zatímco v tom druhém má publicista o realitě přímo zpravovat. V rámci mediálních textů se tedy dá mluvit spíše o tom, jak jsou jména čtenáři podávána (v jaké formě, se zabarvením či bez, co se z nich dá usuzovat

4 HEINRICHOVÁ, N.: Vlastní jména v období německé literární moderny (1880–1910). In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 369–377.

5 KNAPPOVÁ, M.: Funkční využití vlastních jmen v uměleckých a mediálních textech. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 21–27.

ohledně klasifikace a podobně)⁶, než jaká jména autor mediálního textu volí (ta jsou většinou dána tím, o které události publicista píše). Autorka vyslovuje závěr, že funkce vlastního jména mohou být záměrně využívány jak v textech uměleckých, tak v textech mediálních.

Pavol Odaloš se v příspěvku *Status, funkcie a systémy literárných vlastných mien*⁷ snaží nejen podat vysvětlení k těmto pojmům, ale věnuje se i funkcím vlastních jmen ve srovnání s funkcí jména obecného. Vysvětluje pojmy horizontální a vertikální onymická osa díla, které užívá ve svých jiných článcích. V prozaickém díle rozlišuje tři typy jmen – taková, která vytvořil autor a jinde nejsou k nalezení, fiktivní jména tvořená podle vzoru reálných onym a nakonec historicky existující „literáronymá“⁸, ukotvující text v časoprostoru. Z funkcí jmenuje Odaloš identifikačně-diferenciační (tu podle něj plní všechny tři výše zmíněné skupiny onym), epickou (také zastoupenou u všech tří typů), charakterizační (plní ji první skupina), národně-reprezentativní (u druhé skupiny). Stejně tak pojmenovává tři způsoby jejich tvoření. Buďto přebíráním z reality (bez vztahu k denotátu u literárních postav a se vztahem k denotátu u historických postav), nebo metaforickým tvořením se záměrem postavy charakterizovat, či na základě úpravy původního tvaru propriálních apelativ (např. paní Plačková se usmívá, přestože nechce, ale nepláče). Autor pojmenovává funkčně strukturovaný systém „literáronym“ v časoprostoru onoho díla a v jeho rámci. Ten může být pojat vzhledem k jednomu literárnímu dílu, vzhledem k celému souboru děl jednoho autora či

6 Knappová jmenuje zajímavý příklad, totiž že pro dětské oběti násilných činů jsou volena téměř výhradně hypokoristika (používání hypokoristika Honzík v případě pětiletého Jana Rokose, oběti násilného činu) nebo že z určitého jména lze například poznat nejen to, zda jde o ženu či muže, ale i přibližné informace o věku osoby či o její národnosti (např. Jaroslava Růžičková – Češka, střední či starší generace).

7 ODALOŠ, P.: Status, funkcie a systémy literárných vlastných mien. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola* 8. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 29–36.

8 Podle Odaloše neexistuje v českém nebo slovenském prostředí vžitý termín, který by jednoslovně pojmenovával propria v literárním textu, proto tvoří tento pojem. Dalším nově vytvořeným pojmem je „sociálonymum“.

k veškeré literární tvorbě. V závěru vyslovuje přání, aby se podniklo systémové zpracování „literáronym“, o které se také v tomto příspěvku pokusil.

Žaneta Procházková⁹ se v příspěvku *Jména postav v titulech literárních děl (poznámka literárně onomastická)*¹⁰ dotýká problematiky jmen postav v názvu díla. Protože je titul většinou první věc, se kterou se čtenář setká, je umístění jména do titulu velmi příznakové. Takové pojmenování literárního díla se podle autorky objevuje napříč literární historií, ve 20. století je dokonce vlastní jméno v titulu převažujícím typem názvu. To, zda autor použije vlastní jméno v názvu, závisí na několika faktorech – na žánru, na kulturní tradici, na dobové poetice, na poetice autora, na funkci, kterou by mělo jméno plnit. Může se objevit v různých formách, což může rozdílně působit na čtenáře.

Ve své další studii *Když postava vymýšlí, mění či skrývá své jméno...*¹¹ Procházková vychází z předpokladu několika možných situací, které mohou v textu nastat. Postava může být pojmenována v průběhu děje, přičemž tento pojmenovací akt může vykonat vypravěč, postava netotožná s pojmenovávanou postavou či postava samotná. Další situací je změna jména postavy během děje. Může si ho opět měnit postava sama, či jí jméno změní někdo jiný. Poslední možná situace nastane, když postava skrývá své pravé jméno za pseudonym. Autorka vyslovuje otázku, kdy je změna či skrývání jména „normální“, a kdy se jedná o situaci neobvyklou, která naznačuje rozpad postavy nebo podobně. Upozorňuje také na určité napětí, které vzniká, pokud je postava přejmenována „násilně“.

Následující studie Ž. Procházkové se jmenuje *Jména postav v próze a nejednoznačnost jejich identifikace (poznámka k narušování identifikační*

9 V našem rejstříku vybraných prací vystupuje i pod jménem Žaneta Dvořáková.

10 PROCHÁZKOVÁ, Ž.: *Jména postav v titulech literárních děl (poznámka literárně onomastická)*. In: 24. studentský workshop Žďárek, Jilemnice, 28.–30. 11. 2008. [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <<http://zprochazkova.wz.cz/titul.doc>>.

11 PROCHÁZKOVÁ, Ž.: *Když postava vymýšlí, mění či skrývá své jméno*. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 389–394.

funkce jmen).¹² Autorka v ní popisuje typy situací, ve kterých dochází k narušení identifikační funkce. K němu může dojít kvůli způsobu pojmenování (buď je beze jména, nebo má více jmen a nebo je její jméno zaměnitelné s jiným či je s ním dokonce totožné). Dalším možným typem situace, při které dochází k narušení identifikační funkce, je akt pojmenování (postava mění, skrývá nebo vymýšlí jméno v průběhu děje, před čtenářovými očima). Jako poslední zmiňuje důležitost postoje postavy k vlastnímu jménu; ten může mít za následek například změnu jména a tím i oslabení identifikační funkce.

Ve stati *MY a ONI – Jména cizinců v české literatuře*¹³ autorka mluví o tom, jak lze „cizost“ vytvořit či rozpoznat. Jejím příznakem může být grafická podoba jména, jeho hláskový sklad či slovtvorba (použití sufixu typického pro určitý jazyk). Cizí jméno v textu dokresluje atmosféru nebo může být zárodkem mnoha komických situací, například při jeho komolení či při spojení typického jména určitého národa s typickými vlastnostmi podle předpokládaných národních stereotypů.

Další z příspěvků Ž. Procházkové nese název *Moc slova a jména a jejich tabuizace v archaickém mýtu*.¹⁴ Zabývá se mocí vyřknutého slova, ve kterou věří „primitivní“ národy, a ve kterou se v některých kulturách a při určitých případech věří dodnes. Vyřčením se může vytvářet něco nového, měnit, ale i ničit. Proto je na některá slova uvaleno tabu, nesmějí se vyslovovat, aby nezpůsobila něco zlého. A pokud je jméno tolik spjato s osobou, jež ho nese, jakou může teprve mít moc vyslovení takového jména. Tabu se tak vztahuje i na vlastní jména „zapovězených“ osob – používají se potom

12 PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Jména postav v próze a nejednoznačnost jejich identifikace (poznámka k narušování identifikační funkce jmen). In: Polách, V. P. (ed.): *Bohemica Olomucensia 2 – Philologica juvenilia*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. S. 246–252.

13 PROCHÁZKOVÁ, Ž.: MY a ONI – Jména cizinců v české literatuře. In: Mitter, P. (ed.): *Ty, já a oni v jazyce a literatuře*. Ústí nad Labem: UJEP, 2009. S. 297–300.

14 PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Moc slova a jména a jejich tabuizace v archaickém mýtu. In: Łobodzińska, R. (ed.): *Nazwy własne a społeczeństwo, Tom 2*. Łask: 2010. S. 519–532.

nejrůznější opisy či náhradní výrazy. V archaických mýtech se těmto záležitostem věnovala značná pozornost, ale i v moderní literatuře se s nimi lze často setkat: „(...) *postupy běžné v mýtu dnes využívá především literatura pro děti, fantasy, dále literární díla s nádechem tajuplnosti a záhady apod.*“¹⁵

Toto téma rozvíjí Dvořáková (rozená Procházková) o rok později i ve studii s názvem *Moc jména a jeho tabuizace v moderní literatuře*.¹⁶ Ta podle autorky využívá stejných postupů, jaké zmínila už u archaických mýtů. Co se ale objevuje nově, to je pocit studu či nenávisti k vlastnímu jménu. Moderní literatura také často reaguje na ovládnutí člověka totalitní společností a právě v tomto případě se můžeme setkat se ztrátou jména.

Ve studii *Asociační funkce vlastních jmen v literatuře*¹⁷ definuje Ž. Procházková tuto funkci jako schopnost vlastních jmen odkazovat k místům nebo postavám reálným či známým z literárních děl, bájí atp., které nesou shodné nebo podobné jméno s pojmenovávaným objektem (odvolává se na definice M. Knappové, K. Gutschmidta a R. Šrámka). V příspěvku se zaměřuje mimo jiné na to, jak se dají kombinovat možnosti pojmenování z fikčního a reálného světa. První možností je kombinace skutečné postavy spolu s autentickým jménem (v rámci této kategorie rozvíjí otázku, zda jméno stále plní asociační funkci, pokud ji v něm čtenář nerozpozná, např. v závislosti na generaci, ze které pochází; zvláštní případ nastává tehdy, je-li jméno autora použito jako součást světa literárního díla). Druhým případem je kombinace reálně existující osoby s použitím fiktivního jména. Spisovatel si také může se čtenářem hrát zvláštním způsobem, a to když pro fiktivní postavu použije jméno reálně existující (více či méně) známé osobnosti. V takovém případě

15 PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Moc slova a jména a jejich tabuizace v archaickém mýtu. In:

Łobodzińska, R. (ed.): *Nazwy własne a społeczeństwo, Tom 2*. Łask: 2010. S. 519–532.

16 DVOŘÁKOVÁ, Ž.: Moc jména a jeho tabuizace v moderní literatuře. In: Uličný, O. (ed.): *Eurolingua & Eurolitteraria 2009*. Liberec: Bor, 2009. S. 367–374.

17 PROCHÁZOVÁ, Ž.: Asociační funkce vlastních jmen v literatuře. In: David, J. (ed.): *Mnohotvárnost a specifická onomastika*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. S. 138–145.

dojde podle autorky k jasnému narušení asociační funkce. A posledním, čtvrtým možným kombinováním je fiktivní osoba pojmenovaná fiktivním jménem. Dvořáková se také dotýká funkce symbolické, která je všeobecně považována za podtyp funkce asociační.

V nejnovějším čísle odborného onomastického časopisu *Acta onomastica* vyšly od Ž. Dvořákové dva pro nás velmi přínosné články. První z nich nese název *Česká teorie literární onomastiky*¹⁸ a autorka v něm podává shrnutí dosavadního literárněonomastického bádání na našem území. Jmenuje některé ze zasloužilých autorů, vyjmenovává i nejdůležitější z publikovaných studií.

Druhá stať, *Specifika literárních antroponym*¹⁹, si bere za cíl podat vysvětlení pojmů „vlastní jméno“, „krajina jmen“ (specifická onymická struktura v rámci díla²⁰), „onymický objekt“ (člověk, „nečlověk“, alegorická postava, zvíře, oživlá věc). Sleduje literární propria v komunikaci textové, intertextové a společenské, dále podává dělení vlastních jmen literárních postav (na autentická, realistická a autorská). Autorka vychází z předpokladu (tak jako i v jiných svých studiích), že jakékoliv jméno použité v literárním textu je součástí fikčního světa, do kterého ho jeho autor zasadil. Nezáleží tedy na tom, zda jde o jméno reálné postavy či nikoliv apod.

Poslední z vybrané řady obecně literárněonomastických prací je článek Ž. Procházkové *Jak literární postavy prožívají vlastní jména*²¹ (vyšel ještě pod autorčiným rodným jménem). Většinou se vlastní jména v literárním díle, jak tvrdí autorka, zkoumají z pohledu autorovy tvorby či z úhlu čtenáře.

18 DVOŘÁKOVÁ, Ž.: Česká teorie literární onomastiky. *Acta onomastica*, 51, 2010, sv. 2. S. 447–452.

19 DVOŘÁKOVÁ, Ž.: Specifika literárních antroponym. *Acta onomastica*, 51, 2010, sv. 2. S. 453–465.

20 Tamtéž, s. 457.

21 PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Jak postavy prožívají vlastní jména. In: Čmejrková, S. a kol. (eds.): *Užívání a prožívání jazyka: K 90. narozeninám Františka Daneše*. Praha: Karolinum, 2009. S. 195–199.

Postava může svoje jméno přijímat jako něco, s tím se ztotožňuje (nebo naopak). Může ale svými slovy například podtrhovat autorův záměr, totiž iluzi toho, že jí bylo jméno „přiděleno“ náhodně.²² V literárních textech se setkáváme i s tím, že postava sama vykládá původ či význam vlastního jména. I v tomto případě s námi může spisovatel hrát hru a tahat nás takzvaně za nos.

1.2 Literárněonomastické rozborý literárních děl

Další skupinou literárněonomastických článků jsou práce věnované rozborům literárních děl.

Chronologicky prvním v našem výběru je článek *Ladislav Fuks – postavy a jména*²³ od Jany Bártové. Rozebírají se v něm česká, židovská a německá jména ze souboru *Cesta do zaslíbené země a jiné povídky*. Autorka se jim věnuje z hlediska existence v historickém kontextu a funkce v textu, zvláště zdůrazňuje ta, která dotvářejí (nebo přímo tvoří) komiku textu, jeho atmosféru či charakterizují své nositele. Bohužel, jak se k článku vyjádřil i redaktor časopisu, není ze studie například zřejmé, co je pouhou domněnkou autorky a co je opravdu obsaženo ve Fuksových textech – Bártová nevyznačuje citace z knihy, nedodává odkazy na strany apod.

Stať *Reálie a pseudoreálie v Haškově „Švejkovi“*²⁴ od Antonína Měšťana by se také dala zařadit do literárněonomastických prací, protože se, kromě jiného, věnuje i Haškovu výběru jmen. Autor zmiňuje například skutečnost, že velké množství postav ve Švejkovi mělo vzor v osobnostech z Haškova okolí a že to stejné se dá říct i o jejich jménech, která určitým způsobem mohla navazovat na podobu jmen jejich reálných předobrazů.

22 Na to Procházková-Dvořáková ve svých pracích často naráží – i když mohou vybraná vlastní jména působit jako čistě náhodná, přesto i taková jména autor mohl vybrat s jistým záměrem.

23 BÁRTOVÁ, J.: Ladislav Fuks – postavy a jména. *Čeština doma a ve světě*. 1995, č. 3. S. 209–210.

24 MĚŠŤAN, A.: Reálie a pseudoreálie v Haškově „Švejkovi“. In: *Česká literatura mezi Němci a Slovany*. Praha: Academia, 2002. S. 175–205.

Zajímavá je studie Jaroslava Davida *Petr Dolan, Paula Wild a ti druzí (nejen o jménech pornohvězd)*,²⁵ ve které autor představuje vlastní jméno osoby jako společenskou hodnotu. Prestiž a znění jména jsou velmi důležité pro osoby, které veřejně vystupují – nejvíce se to projevuje v uměleckých pseudonymech nebo v tom, že dnešní rodiče pojmenovávají své děti po jménech slavných hvězd (jako bylo dříve módní pojmenovávat děti po světcích). Kromě již zmíněné atraktivity je pro některé české hvězdy vystupující v zahraničí důležité také to, aby mohlo být jejich jméno správně vyslovováno – proto se vyhýbají jménům, která obsahují složitosti pravopisu či typické české hlásky. Starší herci svá jména zase poněmčovali. Autor se ve studii věnuje i jménům pornoherců a pornohereček (jak již předesílá její název). Značné množství jmen (uvádí, že jich zpracoval šest set) se snaží kategorizovat podle motivace jejich vzniku, jmenujme namátkově například kategorie tvořené u mužů podle jejich sexuální výkonnosti, u žen zase podle vyjádření něhy a nevinности (nebo naopak), u obou pohlaví se projevuje například transonymizace ze světoznámých módních či automobilových značek.

*Jména osob (antroponyma) ve Škvoreckého Zbabělcích*²⁶ prozkoumal Aleš Fettes ve stejnojmenném příspěvku. Snaží se analyzovat, v kom měly postavy kolem Dannyho Smiřického reálný předobraz, a jak to dal Škvorecký jejich pojmenováním najevo (stejným počtem slabik, stejným rytmem, stejným sémantickým polem – např. obměna Labský – Vltavský apod.).

Michaela Čornejová v článku *Charakter a funkce osobních jmen ve staročeské hře Mastičkář*²⁷ rozděluje jména postav v *Mastičkáři* na dvě skupiny. První zahrnuje jména hybatelů děje (vykazující značnou aluzivnost),

25 DAVID, J.: Petr Dolan, Paula Wild a ti druzí (nejen o jménech pornohvězd). *Jazykovědné aktuality*, 2003, č. 1–2. S. 34–41.

26 FETTERS, A.: Jména osob (antroponyma) ve Škvoreckého Zbabělcích. *Acta onomastica*, 46, 2005. S. 43–50.

27 ČORNEJOVÁ, M.: Charakter a funkce osobních jmen ve staročeské hře Mastičkář. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola* 8. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 59–67.

zatímco v druhé jsou postavy, které děj pouze doplňují (jejich jména svou obvyklostí v té době dotvářejí kolorit středověkého trhu). Autorka upozorňuje na to, že hra byla ve své době na aluzivnosti založena a pro dnešního čtenáře není z tohoto hlediska čitelná (z důvodu jiného kulturního a náboženského kontextu dnešního vnímatele).

Funkce vlastních jmen v tragédii a komedii,²⁸ stať od Margit Garajszké, popisuje na materiálu slovenské dramatické tvorby Ivana Bukovčana, Osvalda Zahradníka, Juraja Váha, L'ubomíra Feldeka, Stanislava Štěpky a dvojice Lasica-Satinský, jak spisovatelé pracují s vlastními jmény ve slovenské tragédii a komedii 70. let 20. století. Upozorňuje na seznam postav, který nacházíme na začátku dramatického textu a díky němuž přistupujeme k dílu s jakýmsi očekáváním. Další skutečností, kterou Garajszki zdůrazňuje, je vzájemné oslovování postav na jevišti, respektive v jejich dialogích. Užitečnou součástí statí je tabulka obsahující všechna excerpovaná jména i s poznámkami.

Martin Hladký se v článku *Vlastní jména v próze druhé poloviny 19. století*²⁹ věnuje raným prózám Karla Václava Raisa. Zprostředkovává v nich Raisův postup práce se jmény v textu – spisovatel nejprve psal verzi bez použití vlastních jmen (pouze zájmena on a ona), ta potom doplnil až v následující verzi (pro časopisecké vydání). Tím Hladký mimo jiné dokládá, že si na volbě jmen K. V. Rais dával záležet a nevybíral je náhodně. První dvě verze textu ještě srovnává s verzí další – s prvním knižním vydáním Raisových raných textů.

Veronika Homolková analyzovala *Zeměpisná jména v prózách Jana Drdy*.³⁰ Její starší práci věnované osobním jménům v Drdově díle se budeme

28 GARAJSZKI, M.: Funkce vlastních jmen v tragédii a komedii. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola* 8. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 203–211.

29 HLADKÝ, M.: Vlastní jména v próze druhé poloviny 19. století. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola* 8. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 77–79.

30 HOMOLKOVÁ, V.: Zeměpisná jména v prózách Jana Drdy. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola* 8. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 379–388.

také věnovat. V obou svých studiích čerpá z funkčního rozdělení vlastních jmen Miloslavy Knappové a aplikuje ho na Drdovo dílo. Drdovy texty často obsahují možný pojmenovací motiv *propria* nebo vysvětlují jeho význam pomocí lidové etymologie. Setkáme se v nich například s odkazem na (fiktivní) odbornou literaturu, která původ jména vysvětluje, nebo s polemikou nad tím, zda existovalo dříve pojmenování hory či obyvatel.

Studie *Vlastní jména v literární komunikaci období německé okupace*³¹ od Daniela Jakubíčka nastiňuje zvláštní úlohu české literatury v době okupace ČSR, kdy její funkcí nebylo jen pobavit či zaujmout, ale i povzbudit český národ v jeho těžké situaci. Své teze autor dokládá na beletristickém díle Františka Kubky *Karlštejnské vigilie*. Jedná se o rámcovaný soubor povídek. Poukazem na slavnou historii českého národa chce Kubka podpořit národní sebevědomí. Jako názvy jednotlivých kapitol volí dívčí jména a odkazuje tak nejen k jejich sémantice, ale i k historickým nebo literárním postavám, které mají ve čtenáři povzbudit sílu k boji za lepší osud českého národa. Volbou jmen řeckých odkazuje ke slavné antice, jména hebrejsko-latinská zase zdůrazňují ideály křesťanství. Z konkrétních *proprií* jmenujme Bianku, mravně čistou dívku, která se nenechala svést jiným mužem, ale zůstala věrná, nebo Anežku, která nepřestává věřit (ve shodě s výkladem latinizované podoby tohoto jména) ve vztah s Lukášem, přestože jim teta činí nástrahy.

Monika Kekeliaková napsala stat' *Vlastné mená svätíc v poézii Pavla Olivu*.³² Autor, představitel slovenské katolické moderny, používá tolik jmen svatých jistě i v souvislosti s tím, že byl povoláním kněz. Podle Kekeliakové jimi nejen odkazuje na biblický, náboženský kontext, ale zdařile je zasazuje do rýmů nebo do celkového rytmu veršů.

31 JAKUBÍČEK, D.: Vlastní jména v literární komunikaci období německé okupace. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola* 8. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 357–368.

32 KEKELIAKOVÁ, M.: Vlastné mená svätíc v poézii Pavla Olivu. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola* 8. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 81–98.

*Propria v Pekárkových Starozlínských pověstech*³³ zkoumá ve svém příspěvku Josef Kolařík. Karel Pekárek zaznamenal starozlínské pověsti podle vyprávění pamětníků, ponechal je v nářečí a zapisoval je (až na pár výjimek, které by byly obtížně čitelné) foneticky (zaznamenává např. místa se splývavou výslovností slov). Jako zajímavá zjištění můžeme například uvést používání deminutivních hypokoristik pro oblíbené svaté (Barborka, Antonínek, Panenka Maryja), uvádění ženských příjmení v podobě posesivní (Jozefa Barvířova) a další. V pověstech si připomeneme i příjmení zlínských měšťanů 19. a 20. století, která pamětníci zmiňovali. Zkoumání folkloru z literárněonomastického hlediska je rozsáhlá oblast, které by se lingvisté mohli věnovat.

*Vlastní jména jako jeden ze zdrojů komična v prózách Karla Matěje Čapka-Choda*³⁴: tento článek od Viktora Kořistky si všímá zvláštního napětí mezi postavou a jménem, které pro ni spisovatel zvolil. Jméno vyjadřuje buď opak významu apelativa, kterým je spolu se jménem postava označována (profesor Hňupka) nebo napětí mezi významem příjmení a osobního jména (Richard Trdlo).

Jana Kostincová je autorkou studie *Omon, Rama, Vavilen: vlastní jména v tvorbě Viktora Pelevina*.³⁵ Ruský postmoderní autor fascinoval autorku svým přístupem k vlastním jménům, který je také postmoderní. Spočívá v intertextuálním přístupu k jejich výběru. Autor totiž čerpá zároveň z klasické ruské literatury (kapitola Oblak v kalhotách – odkaz na Vladimira Majakovského) i z popkultury (Pet Shop Boys, americká hudební skupina).

33 KOLAŘÍK, J.: *Propria v Pekárkových Starozlínských pověstech*. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 43–49.

34 KOŘÍSTKA, V.: *Vlastní jména jako jeden ze zdrojů komična v prózách Karla Matěje Čapka-Choda*. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 453–457.

35 KOSTINCOVÁ, J.: *Omon, Rama, Vavilen: vlastní jména v tvorbě Viktora Pelevina*. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 319–324.

*Vlastní jména jako projev realistické tendence*³⁶ zkoumal Martin Kuba. Porovnáním dvou beletristických děl českého realismu (Karel Václav Rais: *Zapadlí vlastenci*; Božena Němcová: *V zámku a podzámčí*) se pokusil dokázat, že realistické rysy těchto textů se projevují i ve sféře volby proprií. Jako příklad můžeme uvést zjištění, že je postava v textu prezentována například jen pod příjmením (jako farář Kalous ze *Zapadlých vlastenců*) a její křestní jméno se dozvídáme až na pohřbu.

Studie *Vlastní jména jako projev básnické věčnosti (Na příkladu mladé poezie 90. let)*³⁷ od Karla Pioreckého zkoumá funkci antroponym v těch moderních básních, ve kterých je nejdominantnějším znakem snaha o věčnost, neobraznost, o to, aby poezie působila autenticky a živě. Autor zmiňuje jako příklad básníky Miloše Doležala a Michala Šandu.

Románům Vlasty Pittnerové se ve své práci s příznačným názvem *Dílo Vlasty Pittnerové jako svědectví o pojmenovacích zvyklostech 19. století*³⁸ věnovala Jana Pleskalová. Ukazuje tu, jak různě se dá vyložit beletristické dílo a vlastní jména v něm obsažená. Dokazuje, jaké pojmenovací motivy byly obvyklé v době, kdy Pittnerová své romány psala. Základním předpokladem je, že jedna z nejčtenějších spisovatelek v první polovině 19. století psala prózu založenou na „(...) dobov[ých] zvyklost[ech], a proto pojmenovává své postavy v intencích doby, zcela obyčejnými jmény (...).“³⁹ Proto se podle jejího díla dá usuzovat na tehdejší obecně platné zvyky. Pleskalová zmiňuje například

36 KUBA, M.: *Vlastní jména jako projev realistické tendence*. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 69–75.

37 PIORECKÝ, K.: *Vlastní jména jako projev básnické věčnosti (Na příkladu mladé poezie 90. let)*. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 331–340.

38 PLESKALOVÁ, J.: *Dílo Vlasty Pittnerové jako svědectví o pojmenovacích zvyklostech 19. století*. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 51–58.

39 TICHÁ, J.: *Dílo Vlasty Pittnerové jako svědectví o pojmenovacích zvyklostech 19. století; křestní jména*. Bakalářská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2009 [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/216527/ff_b/FINAL.doc?lang=en>. S. 6.

důležitost postavení vybraného jména v kalendáři, jména typická pro některé vesnice (dívka dostala jméno Filoména, protože ve vesnici bylo zvykem, že v každé rodině jedna Filoména je) či pojmenování nemanželských dětí jmény, od kterých je těžké vytvořit hypokoristikum (jako určitý typ trestu matce i nemanželskému dítěti), např. jména Vincencie, Melichar.

Žaneta Procházková, s níž jsme se setkali už v naší první skupině literárněonomastických prací, napsala materiálovou studii s názvem *Hora Zklamání a zátoka Ztroskotání aneb Pomístní jména na ostrově Robinsona Crusoe*.⁴⁰ Zde srovnává originál textu od Daniela Defoa a převyprávěný český překlad od J. V. Plevy. Shledává, že každý z nich pracuje s vlastními jmény odlišně. Zatímco první, originální verze je v pojmenování prostoru kolem Robinsona Crusoe dost konkrétní, Plevova převyprávěná verze naopak dějiště románu spíše zamlžuje, udržuje pod tajemným závojem, aniž by použila konkrétních (např. klasifikačních) jmen. Dále Procházková popisuje, která místa vlastně Robinson v knize pojmenovává, jaký motivační podnět ho k tomu vede a jakou formu pojmenování nejčastěji volí.

Autorem článku *Funkce toponym v poezii Karla Šiktance*⁴¹ je Pavel Štěpán. Naráží tu na zvláštní problém vlastních jmen v poezii – totiž potlačení jejich identifikační funkce a naopak zvýraznění funkce poetické a estetické. Ale vzápětí dodává, že poezie Karla Šiktance je jiná, jeho toponyma identifikační funkci nesou.

*Osobní jména v prózách Jana Drdy*⁴² analyzovala Veronika Štěpánová⁴³ Jako důležitý zdroj pro excerpci jmen zmiňuje Drdovy moderní pohádky, které poskytují více materiálu než pohádky klasické. Drda proces

40 PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Hora Zklamání a zátoka Ztroskotání aneb Pomístní jména na ostrově Robinsona Crusoe. *Acta onomastica*, 49, 2008. S. 294–298.

41 ŠTĚPÁN, P.: Funkce toponym v poezii Karla Šiktance. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola* 8. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 341–350.

42 ŠTĚPÁNOVÁ, V.: Osobní jména v prózách Jana Drdy. In: David, J. a kol. (ed.): *Mnohotvárnost a specifická onomastika*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. S. 478–486.

43 Zmínili jsme její práci zveřejněnou pod rodným jménem Homolková.

pojmenování často tematizuje, zvláště co se týče změny jména. Štěpánová se ve svém rozboru opírá o rozdělení funkcí vlastních jmen podle Miloslavy Knappové.

Mirosław Śmigielski napsal stat' *Jména a příjmení v literární tvorbě Ludvíka Vaculíka*.⁴⁴ Nejdříve se snaží zodpovědět otázku, zda je Vaculíkovo dílo deníkové (vzhledem ke značné autobiografičnosti, záznamům každodenních událostí), nebo beletristické (kvůli uměleckému zpracování nebo alegorickému vyznění, které Vaculík svým textům dodává), protože v obou případech by se v onomastickém rozboru postupovalo rozdílně. Śmigielski se rozhodl brát spisovatelovy texty jako beletrii. Pomocí analýzy jmen se pak snaží podrobněji vyložit textovou výstavbu Vaculíkových románů.

Téma proprií v dramatu přiblížila ve studii *Funkce vlastních jmen v divadelních hrách Voskovce a Weicha*⁴⁵ Romana Váchová. Vytváří tři pomyslné skupiny jmen, která tito autoři tvořili: aluzivní jména (odkazující na jiný literární text nebo na skutečnost ze společenské reality – Gaspar Radúz a Melichar Mahuleno), konotační jména (jména postav, která spolu dějově nebo charakterově úzce souvisí, mají podobné znění nebo jsou utvořena podle stejného vzorce – Skočdopole a Nejezchlebos), jména jako slovní hříčky (např. rébusy apod. – Ibane, Ibayo).

Příspěvek *Funkce vlastních jmen v prózách Ireny Douskové Hrdý Budžes a Oněgin byl Rusák*⁴⁶ Aleny Zachové vychází z důležité zvláštnosti obou vybraných textů – totiž dětské hlavní hrdinky. Ta dává dílu zvláštní rozměr, který je znatelný i v propriální vrstvě tohoto díla. Autorka proto věnuje značnou pozornost expresivně zabarveným hypokoristikům nebo přezdívám.

44 ŚMIGIELSKI, M.: Jména a příjmení v literární tvorbě Ludvíka Vaculíka. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 351–356.

45 VÁCHOVÁ, R.: Funkce vlastních jmen v divadelních hrách V + W. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 213–218.

46 ZACHOVÁ, A.: Funkce vlastních jmen v prózách Ireny Douskové Hrdý Budžes a Oněgin byl Rusák. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 447–452.

Žaneta Procházková se v článku *Z Kvildy k Horám Kašperským (k literární toponymii v díle Karla Klostermanna)*⁴⁷ věnovala hlavně funkcím, které použítá toponyma plní, ale i způsobem, jak je spisovatel používá.

Už zmíněná lingvistka Jana Pleskalová, která se věnovala propriím v románech Vlasty Pittnerové,⁴⁸ je i vedoucí bakalářské diplomové práce Jany Tiché s názvem *Dílo Vlasty Pittnerové jako svědectví o pojmenovacích zvyklostech 19. století; křestní jména*.⁴⁹ Součástí práce jsou i tabulky s použitými jmény, s případnou hypokoristickou podobou jejich výskytu (popisuje i tvoření hypokoristik). Propria dělí Tichá jednak na mužská a ženská, jednak na venkovská a městská. Rozebírá je z hlediska původu, četnosti, věnuje se i pojmenovacím motivům. Práce Jany Tiché (spolu s už zmíněnou studií Jany Pleskalové) dokazuje, že s pomocí onymického materiálu lze usuzovat na realitu doby zobrazené v próze.

*Literárne vlastné mená v románe Maxima E. Maktina Mexická vlna*⁵⁰ – tento příspěvek slovenského onomastika Pavola Odaloše se snaží postihnout podstatu grafémické složky literárních jmen v Matkinově díle. Postavy, které jsou si v románě nějakým způsobem blízké, nosí jména, jejichž iniciály stojí v abecedě vedle sebe nebo poblíž. Naopak u postav, které si nerozumějí a mají k sobě daleko, je tomu analogicky – písmena, jimiž začínají jejich jména, jsou od sebe v abecedě vzdálená.

47 PROCHÁZKOVÁ, Ž.: *Z Kvildy k Horám Kašperským (k literární toponymii v díle Karla Klostermanna)*. In: Viktora, V. a kol. (eds.): *V ráji realistickém: Sborník příspěvků ze symposia věnovaného Karlu Klostermannovi a realismu v české literatuře*. Klatovy: Městská knihovna Klatovy, 2009. S. 57–62.

48 PLESKALOVÁ, J.: *Dílo Vlasty Pittnerové jako svědectví o pojmenovacích zvyklostech 19. století*. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 51–58.

49 TICHÁ, J.: *Dílo Vlasty Pittnerové jako svědectví o pojmenovacích zvyklostech 19. století; křestní jména*. Bakalářská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 62 s. [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/216527/ff_b/FINAL.doc?lang=en>.

50 ODALOŠ, P.: *Literárne vlastné mená v románe Maxima E. Maktina Mexická vlna*. In: David, J. a kol. (ed.): *Mnohotvárnost a specifickosť onomastiky*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. S. 373–380.

Touto studií jsme uzavřeli druhou skupinu vybraných literárněonomastických článků a můžeme přejít ke kategorii třetí.

1.3 Teoretické studie obsahující i materiálový rozbor

Poslední skupina zahrnuje studie, které společně vykazují znaky obou předešlých: věnují se sice rozboru systému proprií určitého textu či literárního směru, ale zároveň jsou přínosná po stránce metodologické a obsahují teoretické zobecnění.

První takovou prací je stat' Karla Hausenblasse (je zároveň nejstarší prací z našeho výběru – pochází z roku 1976) *Vlastní jména v umělecké literatuře*.⁵¹ Hausenblas se v ní nejdříve věnuje obecně typům postav v textu, jejich pojmenovávání a funkcím. Rozbor se potom týká tří děl, která autor záměrně vybral tak, aby zastupovala různá časová období a hlavně různé styly jednotlivých autorů české literatury – probírá způsob pojmenovávání postav u Karla Václava Raisa (*Zapadlí vlastenci*), Karla Čapka (noetická trilogie *Hordubal*, *Povětroň*, *Obyčejný život*) a Ladislava Fukse (povídková kniha *Smrt morčete*).

*Funkce jmen postav v dílech Karla Čapka a Vladislava Vančury*⁵² popsal Jiří Holý. Hovoří o poetice jmen u autora, podle níž se dá či naopak nedá poznat kontext postav, užitého žánru nebo kulturní tradice. Dále se věnuje absenci jména u postavy, která je významná pro děj, okleštění jména, které také má svůj význam, nebo použití zvláštních a exkluzivních jmen. Místo podle něj nevhodného označení „mluvící jména“ používá Holý pojem „promlouvající jména“ – i ta ve své studii dále rozebírá. Srovnávací pohled na onymickou stránku tvorby Čapkovy a Vančurovy obsahuje mj. hláskový rozbor jmen.

Daniela Hodrová je autorkou statí *Jméno postavy v románu*.⁵³ V této

51 HAUSENBLAS, K.: Vlastní jména v umělecké literatuře. *Naše řeč*, 59, 1976. S. 1–12.

52 HOLÝ, J.: Funkce jmen postav v dílech Karla Čapka a Vladislava Vančury. *Česká literatura*, 32, 1984. S. 459–476.

53 HODROVÁ, D.: Jméno postavy v románu. In: Hodrová, D.: *...na okraji chaosu... : Poetika*

zásadní studii se mimo jiné věnuje proměně poetiky jména v literární historii. Rozvíjí téma bezejmennosti postavy, mluvících jmen, jména postavy v titulu, přejmenování postavy, zvukovost jmen, typologii jména a postavy a mnohá další. Teoretické poznatky doplňuje pestrým množstvím příkladů z literárních děl (namátkou Kafkův *Zámek*, Čapkova noetická trilogie *Hordubal*, *Povětroň*, *Obyčejný život*, Dumasův *Hrabě Monte Christo*).

Táž autorka napsala studii *Jméno postavy v dramatu*⁵⁴, která na předchozí navazuje. Zaměřuje se odděleně na jméno ve vedlejším textu (jméno autora, název hry, seznam dramatických postav apod.) a v hlavním textu (promluvy postav, díky nimž můžeme vytušit vztahy mezi nimi aj.). Třetí podkapitola studie se věnuje typu jména postavy (obecné, historické, smyšlené...) a kapitola poslední vztahu jména k poetice dramatu (žánrová, autorská poetika).

Jaroslav David napsal studii „...Slova jsou hvězdy, jež se zaněcují na temném nebi vědomí.“ (*Literární antroponymie a toponymie v díle Vladislava Vančury*).⁵⁵ Najdeme v ní kromě rozboru onym z Vančurovy tvorby také obecné principy práce se jménem postav (hovoří o hypertrofii jmen, o jménech autentických, o principu napodobování jmen skutečných osob, které jsou předobrazem pro postavu, a o dalších postupech).

Zcela ojedinělou je v našem výběru studie Jana Dlaska *Význam vlastních jmen pro teorii autobiografie Philippa Lejeuna a pokus o aplikaci na autobiografii Henrika Tikkanena Brändövägen 8 Brändö Tel. 35 (1975)*.⁵⁶ Ukazuje, k čemu všemu lze vlastní jména „použít“ – podle autora z nich

literárního díla 20. století. Praha: Torst, 2001. S. 599–619.

54 HODROVÁ, D.: Jméno postavy v dramatu. In: Hodrová, D.: *...na okraji chaosu... : Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. S. 620–637.

55 DAVID, J.: „...slova jsou hvězdy, jež se zaněcují na temném nebi vědomí.“ (Literární antroponymie a toponymie v díle Vladislava Vančury). *Acta onomastica*, 46, 2005. S. 29–42.

56 DLASK, J.: Význam vlastních jmen pro teorii autobiografie Philippa Lejeuna a pokus o aplikaci na autobiografii Henrika Tikkanena Brändövägen 8 Brändö Tel. 35 (1975). In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 291–300.

můžeme rozpoznat, zda jde o autobiografii, autobiografické dílo či nikoli. Dlask klade čtyři podmínky (v závislosti na teorii autobiografie Phillipa Lejeuna): první je podoba jazyka textu, druhou zpracovaná látka, třetí podmínkou je postavení autora jako totožného s vypravěčem a konečně podmínka čtvrtá – totožnost vypravěče s hlavní postavou textu. Poslední dva body Dlask zjednodušuje na rovnici autor = vypravěč = postava.⁵⁷ Dále rozvíjí různé typy a výjimky. Nakonec tuto teorii uplatňuje na díle zmíněném v samotném názvu studie.

Pro naši další práci je zvlášť přínosná studie Žanety Procházkové *Problémy metodologie literární onomastiky*.⁵⁸ Jde o syntézu čtyřiceti osmi českých a slovenských onomastických materiálových studií. Autorka sama upozorňuje, že se nesnaží nalézt tu „nejlepší“ metodu, pouze se pokouší podat jejich výčet, přehled přístupů, které jsou v praxi používány. Na základě analýzy vyčleňuje přístup formálně-statistický, přístup etymologický, komunikační, funkční, konfrontační a konečně přístup ontogenetický. U každého z přístupů se věnuje jeho kladům i záporům, uvádí příklady. Velmi přínosné je na analýze také to, že ji autorka doplňuje rozbořením onomastického materiálu z prózy Bohumila Hrabala *Ostře sledované vlaky*. Obraz se tím doplňuje a popsání teorie se rovnou promítá do aplikace.

Příspěvek Žanety Dvořákové *Faktory ovlivňující výběr jmen v literatuře (na příkladech z Tylových dramát)*⁵⁹ podává výčet skutečností, které se podílejí na sestavě propriálního systému literárního díla. Kromě zmíněných jsou to i literární žánr, kulturní tradice, dobová poetika, poetika autorovy

57 Srovnej: DLASK, J.: Význam vlastních jmen pro teorii autobiografie Philippa Lejeuna a pokus o aplikaci na autobiografii Henrika Tikkanena Brändövägen 8 Brändö Tel. 35 (1975). In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 292.

58 PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Problémy metodologie literární onomastiky. In: Ivanová, M. a kol. (eds.): *Varia XVIII*. Prešov: Prešovská univerzita, FF, 2009. S. 565–578.

59 DVOŘÁKOVÁ, Ž.: Faktory ovlivňující výběr jmen v literatuře (na příkladech z Tylových dramát). In: Hladký, J. a kol. (eds.): *Varia XIX*. Trnava: PdF Trnavskej univerzity v Trnave, Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, 2010. S. 15–17.

tvorby, zamýšlená funkce jména, formálně jazykové zřetele, obsahově sémantické prostředky; každý je ve studii pěkně popsán na příkladech.

Problematicke fiktivní tiráže, pseudonymů a fiktivních autorů se Dvořáková věnuje ve stati *Vlastní jména jako prostředek mystifikace*⁶⁰.

Polský bohemista a onomastik Jarosław Malicki napsal studii s názvem „*Polská Ostrava národa moravského*“. *O konotativních funkcích toponym (nejen) ve Slezských písních Petra Bezruče*.⁶¹ Rozpracovává v ní například problém exonym nebo pojetí „cizosti“ jmen. Např. u jmen Krakov, Lipsko nebo Budín není jejich cizost vázána na tvar; jména jako Karlštejn, Šumperk nebo Lanškroun jsou zase brána jako cizí pouze subjektivně, protože jejich podoba je již počestěná.

Tento výběrový přehled dosavadního literárněonomastického zkoumání, nám bude podkladem k rozboru onymického materiálu tří vybraných próz Jana Křesadla. Budeme aplikovat uvedené metodické postupy, někdy se inspirujeme i příklady některých analýz.

60 DVOŘÁKOVÁ, Ž.: *Vlastní jména jako prostředek mystifikace*. [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <<http://zprochazkova.wz.cz/mystifikace.doc>>.

61 MALICKI, J.: „Polská Ostrava národa moravského“. O konotativních funkcích toponym (nejen) ve Slezských písních Petra Bezruče. In: David, J. a kol. (ed.): *Mnohotvárnost a specifická onomastika*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. S. 339–347.

2. Materiálová analýza próz Jana Křesadla

V následující části práce vycházíme z předpokladu, že spisovatel Jan Křesadlo pracuje s vlastními jmény ve svých textech s předem daným záměrem, a bude tudíž možné provést (alespoň částečnou) literárněonomastickou analýzu.

Analýza nebude zaměřená jednostranně, nebudeme tedy například brát v potaz pouze hledisko etymologické nebo jen přístup funkční. Co se u daného propria bude nabízet, tomu se budeme věnovat. Pokusíme se tak postihnout onymický systém v Křesadlových dílech, zasazený do kontextu celého díla. Budeme pracovat jak se samotným propriem, tak například s četností výskytu jména či s jeho komunikačním uplatněním.

Excerpce materiálu byla provedena ze tří románů Jana Křesadla. Těm se budeme věnovat postupně podle data jejich vzniku: *Fuga trium* (první vydání 1988), *Vara guru* (1989) a *Zámecký pán aneb Antikuro* (1992). Tato díla byla vybrána záměrně, protože v nich předpokládáme zvláštní postup při práci s vlastními jmény. Ve všech případech byla jména excerpována i s nejbližším kontextem. To nám umožní lépe postihnout, proč bylo proprium použito v dané formě, s jakým stylistickým zabarvením, jakou funkci v textu může mít apod.

2.1 *Fuga Trium*

Tento román bývá často nazýván románovým triptychem nebo trojrománem. V tomto jediném díle jsou obsaženy tři na sobě více či méně závislé dějové linie. První z nich tvoří rámec dalším dvěma. Jde o utopický příběh z planety Geomima, která se nápadně podobá Zemi, ze státu Urogalie. Jedna z pronásledovaných postav tohoto světa čte ve svém úkrytu knihu, jejíž

syžet tvoří druhou linii *Fugy Trium*. Tentokrát se jedná o příběh dobrodružný, sledující útěk tří uprchlíků z vězeňského tábora v zemi, která vzdáleně připomíná Sibiř. Třetí linií románového triptychu jsou osudy obyvatelů Bohémie, země, o které píše román další z ukrývajících se hrdinů rámcového příběhu. Tyto tři linie jsou vyprávěny odlišným stylem a jsou v nich voleny i jiné způsoby pojmenování postav, proto se jim budeme věnovat odděleně.

Nejdřív vysvětlení samotného názvu trojrománu – autor překládá „Fuga Trium“ jako fuga pro tři hlasy nebo jako útěk tří⁶². Jak už název předznamenává, číslo tři v něm hraje důležitou roli (tři dějové linky, tři hlavní postavy v každém z románů ve *Fuze Trium* apod.).

2.1.1 Fiktivní svět Urogalie

Pro onyma v urogalském příběhu, který tvoří rámec dalším dvěma vyprávěním, je signifikantní existence fiktivního románského jazyka, kterým se zde mluví. Urogalštinu autor popisuje jako jazyk podobný francouzštině, španělštině nebo angličtině.⁶³

Geomima je název planety, kde se odehrává utopie, která tvoří rámec *Fugy Trium*. První část složených slov na geo- má význam vztahující výraz k zemi⁶⁴, autor také zdůrazňuje, že na Geomimě je vše velmi podobné planetě Zemi. Druhou část složeniny Geomima si můžeme v souladu s výrazem mimesis⁶⁵ vyložit jako nápodobu. Tedy nápodobu Země. „*Tak, a nyní si třeba představíme v širém vesměru sluneční soustavu a v té sluneční soustavě je planeta, řekněme Geomima, a na té je to povrchně vzato úplně jako na Zemi. Ale ne tak zase úplně.*“⁶⁶

62 Srovnej: KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 6.

63 Tamtéž, s. 8.

64 KLIMEŠ, L.: *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. S. 207.

65 *Slovník cizích slov*. Praha: Encyklopedický dům, 1996. S. 219.

66 KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 12.

Urogalie, název země, ve kterém se příběh prvních uprchlíků odehrává, lze opět brát jako složeninu. První komponent slova sice nápadně ukazuje na původem řecké slovo uron (moč), a vzhledem ke Křesadlově poetice by tento odhad nemusel být nesprávný, ale my se přikloníme k jiné možnosti. Ur – významné město v Sýrii. Galie, země, která ve starověku zahrnovala rozsáhlé oblasti v západní Evropě, se dá jistě považovat za autorovu inspiraci.⁶⁷ Interfix -o- pak slouží jako spojovací prvek obou komponentů. Námitka, že Urogalie je stát malý, zatímco použité komponenty odkazují na rozlehlá a významná území, je sice opodstatněná, ale lze jí oponovat tím, že celé Křesadlovo dílo je plné ironie. S tou je také líčen urogalský národ či jeho důležitost. Například v promluvě jednoho z okupujících Börödzöstánců: „*Všechno v Urogalii je malé, zdůrazňoval. Citoval s pobavenou ironií urogalské rčení: ‚pusillo sed nochtro‘ - malé ale naše. Lo theatro ech pusillũ sed nochtro – divadlo je malé, ale naše. Celá země je malá, ale naše – tyerra pusilla sed nochtro.*“⁶⁸ nebo „*(...) nikdo se nepřetrhne kvůli nějaké Urogalii (...).*“⁶⁹

Börödzöstán, název totalitní země, která anektovala Urogalii, leží na východ od ní a nese prvky orientální kultury. Její název byl vytvořen z komponentu -stan, což je perský výraz pro zemi. Protože je tento komponent používán u několika exonym, výraz Börödzöstán zní realisticky. V první části složeniny je nadužita hláska ö, která slovu v češtině dodává příznak cizosti.

Victorinů Cornell (podle Křesadlových poznámek o výslovnosti urogalštiny⁷⁰ [Viktorino Kornel]), sesazený ministr zahraničí, se musí ukrývat, aby nebyl zatčen börödzöstánskými Svatými Vlky. Přestože je jméno

67 ELLIS, P. B.: *Keltové: první tisíciletí keltských dějin: 1000 př. Kr.-51 po Kr.* Praha: Brána, 1996. S. 58–70.

68 KŘESADLO, J.: *Fuga Trium.* Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 327.

69 Tamtéž, s. 346.

70 Srovnej: tamtéž, s. 13.

v urogalštině, lze v něm rozeznat osobní jméno Viktor, které znamená vítězství.⁷¹ Postava nese jméno, které předznamenává, jak celý román skončí. Je sice otázkou, zda je pro Victorina vítězstvím zrovna to, že pravděpodobně stráví zbytek života v podzemních chodbách blázince, ale na rozdíl od ostatních spiklenců alespoň přežije – není donucen k sebevraždě ani zajat, dokonce je staženo pátrání po jeho osobě. S jeho příjmením je spojena poněkud komická chyba jednoho z transgalijských agentů. Splete si totiž proprium Cornell s anglickým apativem colonel: „*Proklatě, Jindřichu, žádný plukovník – Cornell, pamatujte si, “ - muž ,Cornell‘ vyhláskoval.*“⁷²

Kolem postavy doktora Cornella se rozvíjí zápletky, neboť je váženým představitelem Urogalie a musí proto být uchráněn a pokud možno dopraven do Malé Transgalie, kde zaujme post ministra zahraničí v exilové vládě. Protože je jeho ukrývání a převoz do zahraničí pochopitelně tajnou záležitostí, je tato operace urogalsky pojmenována Dziónach, česky Jonáš. V tomto názvu rozpoznáváme aluzi na biblický příběh o proroku Jonášovi⁷³, který hlásal zkázu města Ninive. Před Božím vnuknutím chtěl utéci a ocitl se v břiše velryby. Právě v břiše velryby se schovával i Victorinů Cornell (respektive v obrovské papírové napodobenině tohoto mořského živočicha), než byl převezen do podzemí blázince.

Dr. Nollent Santoreyů [santorejo] je jedním z těch, kteří jsou zapleteni do operace Jonáš. Je ředitelem psychiatrické léčebny, ve které se Cornell skrývá. To, že se uvolí k tak nebezpečnému činu, že podstoupí mučení Svatých Vlků, aniž by něco prozradil, z něj činí mimořádnou osobnost. První část jeho příjmení začíná santo – to je španělsky svatý. Jeho jméno bychom tak mohli označit za mluvící, protože doktorova povaha tomuto opravdu odpovídá. Ale rodné jméno ředitele se zdá být s jeho příjmením v opozici. Protože byl

71 KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 173.

72 KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 259.

73 FLEK, A. a kol.: *Bible. Překlad 21. století*. Praha: Biblion, 2009. S. 1204.

Křesadlo latiník, není snad neopodstatněné vyložit si doktorovo jméno jako 3. osobu plurálu latinského slovesa nechtít.

Dr. Polycle Petrell, lékař, se také podílí na operaci Jonáš. V textu není mnohokrát zmíněn, proto je pro nás jeho jméno obtížné analyzovat vzhledem k jeho charakteru či úloze v textu. Polycle může být buď spojeno s předponou poly-, což znamená mnoho, nebo se jménem řeckého sochaře Polykleita. Ani jeden z nabízejících se významů nám ovšem nepřijde k této postavě vhodný. Doktorovo příjmení se dá z několika cizích jazyků (angličtina, španělština, francouzština) přeložit jako buřňák, což je vodní pták z čeledi buřňákovitých. Ale ani tento výklad nám nepřijde opodstatněný.

Salomon Wagenknecht, poslední z Cornellových pomocníků, v tomto případě jeho švagr, je židovského původu. Jak je pro židovské etnikum příznačné, nese německé jméno. Příjmení Wagenknecht se dá přeložit jako vozka. Rodné jméno přírodovědce odkazuje jednak k židovskému etniku (jedná se o jméno hebrejské⁷⁴), jednak k moudrosti a prozíravosti krále Šalamouna, kterou Wagenknecht v příběhu několikrát projevil.

Wagenknechtova sestra, manželka doktora Santroeyů, se jmenuje Leyla. Je to původem arabské jméno, které znamená noc⁷⁵ a mohlo by odkazovat k tmavé barvě jejích vlasů. Ale běžný čtenář toto nejspíš nevytuší.

Jméno Hubertů Elaphid, ačkoli náleží jednomu z hlavních hrdinů, nám není zcela jasné. Zjistili jsme sice, že příjmení Elaphid odkazuje na užovku, ale tento odkaz se nezdá vhodný. Jméno tedy ponecháváme bez výkladu.

Matuta, sestřička z psychiatrické léčebny, je přítelkyně Huberta Elaphida. Antická bohyně Mater Matuta⁷⁶ je patronkou (mimo jiné) novorozeňat, matek. I Matuta z *Fugy Trium* by po takovém novorození

74 KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 162.

75 Tamtéž, s. 242.

76 SASKA, L. F.: *Mythologie Řekův a Římanův*. Praha: I. L. Kober, 1915. S. 91.

toužila: „*Co si přála, byl mužiček a domeček a dětičky a ostatní věci ji příliš nezajímaly.*“⁷⁷

Gormell Lycolupuly, postava moudrého starce, který dobrovolně přežívá ve sklepeních a chodbách pod budovou blázince. Sehrál důležitou roli v životě Victorina Cornella – ukázal mu podzemní systém pod blázincem, všechny chodby s ním prošel, aby se Victorinů naučil ve sklepech žít. Jeho příjmení se dá rozložit na řecké „lykos“ (vlk) a latinské „lupus“ (vlk, vřed), nebo „lupulus“ (chmel). Dvojí přítomnost „vlka“ v Gormellově jméně podtrhuje jeho podivný způsob života v labyrintu blázince. Aniž by byl kýmkoliv registrován, v pohodlí se nají i vyspí.

Eulodzichta Benedzör, svržený vládce Urogalie, který emigroval do Malé Transgalie po vpádu Börödžöstánců. Tento „prezident-filozof“, který nevěřil tomu, že by Urogalii zradili její spojenci⁷⁸, je inspirován postavou československého prezidenta Edvarda Beneše. Napovídají tomu nejen iniciály obou osob, ale i začáteční část Eulodzichtova příjmení – bene-.

Dr. Emilyů Anserinů Bochcodey je prezident, který nastoupil po anektování Urogalie. Anserin je látka, která je obsažena ve svalových buňkách ptáků, latinsky je husa „anser“. Možná se zdá, že je to nesmysl, ale po zkušenosti s jinými Křesadlovými díly, kde se s chutí pouští do osobnosti československého prezidenta Gustáva Husáka (viz naši kapitolu *Zámecký pán aneb Antikuro*), i toto bude nejspíš jedna z narážek. První jméno Emilů [Emilo] je zase aluzí na jiného československého prezidenta, Emila Háchu, který byl v úřadu v době, kdy byly české země v Protektorátu Čechy a Morava, tedy „pod ochranou“ hitlerovského Německa, což silně připomíná situaci Urogalie, která je v knize pod ochranou mocného Börödžöstánu. Význam nebo odkaz příjmení Bochcodey, které by se podle pravidel urogalštiny mělo číst [boškodej], nám zůstávají skryty.

77 KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 190.

78 Srovnej: KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 47.

Petr Chcudera, urogalský myslitel z 15. století, který prosazoval filozofii „odpírání neodpíráním“⁷⁹, by mohl být inspirován Petrem Chelčickým a jeho traktátem *O boji duchovním*. Nestor Platanichta ukazuje na Františka Palackého, osobnost českého dějepisectví.⁸⁰

Ursulla⁸¹ je dívka, která pobývá v blázinci jako pacientka, kromě utečenců, Gormella a některých ošetřujících lékařů je jedinou pojmenovanou postavou z blázince. Její křestní jméno znamená malá medvědice. Medvědí chůze může připomínat pohyb bláznů. I Cornell si má takový pohyb podle Gormella nacvičit, aby v blázinci nevypadal nápadně, kdyby ho někdo zahlédl. „*Tak, prosím – záda trochu nahrbit, ruce podle těla, ať visí – nehýbat při chůzi – kolena trochu pokrčit – tupý výraz – výborně – prima chronik! Tak jděte.*“⁸² Tato souvislost ovšem nejspíš čtenáři unikne.

Jindřich a Jiří jsou jména dvou transgalijských agentů, kteří mají na starost operaci Jonáš. Je komické, že ačkoliv Velká Transgalie ukazuje nejspíš na země jako jsou USA nebo Kanada⁸³, mají tyto dvě postavy typicky česká jména. Co víc, obsahují tato dvě jména hlásku ř, která je pro cizince téměř nevyslovitelná.

Halej Bahalalej, Mamurad Tukan-Turma, Barun-Bari a Huhlan Lugay, jména börödzöstánských představitelů, nesou funkci klasifikační, která zařazuje jména do cizího jazyka, stereotypně si představíme národnost arabskou či jinou orientální. Tato tři jména ale bezpochyby nesou ještě funkci komickou, které je docíleno jejich eufoničností. Halej Bahalalej (v knize velitel Svatých Vlků pro Boncastro) je jméno, které by se dalo takřka zpívat jako ukolébavka. Jméno Proroka Mamurada Tukana-Turmy evokuje exotiku,

79 Srovnej: KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 47n.

80 Srovnej: tamtéž, s. 48.

81 KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 286.

82 KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 368.

83 Srovnej: KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 87, s. 237nn.

turbany, ale také tukana, což působí legračně, vezmeme-li v potaz, že Börödzöstán anektoval Urogalii na základě jeho vidění, ve kterém se mu zjevila dívka s tetřevími křídly prosící o pomoc. Tím, že jméno obsahuje ve všech třech částech pouze vokály u, a, působí komicky. Barun-Bari, jméno generála börödzöstánské armády, se svou hřmotností, kterou zajišťuje opakování hlásek b a r, k takovému veliteli hodí, ale na druhou stranu připomíná medvědí citoslovce brum-brum, čímž tohoto velitele před čtenářem znevažuje. Generál Huhlan Lugay, Velitel Svatých Vlků, evokuje svým rodným jménem sloveso huhlat, které je už samo o sobě expresivní a zároveň může postavu zesměšnit.

Jméno Chaluhaj Görgöndzör nám velmi připomíná dvě slova – chaluha a gorgonzola. Rozhodnout, zda to byl opravdu autorův záměr, nemůžeme. Ale toto proprium zastává bezpochyby funkce evokační, komickou, klasifikační.

Svatí Vlci jsou autorem přirovnávání ke Gestapu.⁸⁴ Vlk v názvu má evokovat, jak jsou nebezpeční a krvelační. Jdou po každém, kdo se Prorokovi znelíbí, dokud ho nedopadnou.

Boncastro je utvořené pravděpodobně od latinského základu castrum, hrad, stejně jako Lancaster, Castro apod.

Límula Combuchta [límula kombušta], hlavní město Urogalie, nám zůstává záhadou. Limulus je označení pro vodního živočicha ostrorepa, ovšem tato spojitost se nám nezdá opodstatněná.

Velká a Malá Transgalie – latinská předpona trans-⁸⁵ značí směřování z jedné strany na druhou nebo také překročení nějakých hranic. Takto se to dá chápat i ve *Fuze Trium*, a to v obojím smyslu. Malá Transgalie je zemí, kam směřuje Victorinů Cornell, aby se stal exilovým ministrem zahraničí okupované Urogalie. Velkou Transgalii lze zase vnímat jako globalizovanou

84 Srovnej: KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 50n.

85 KLIMEŠ, L.: *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. S. 739.

zemi, která se zajímá jen o svůj vlastní prospěch a sliby, kterými se zavázala k Urogalii, ji příliš netíží. Proto klidně prodá tanky Börödzöstáncům, prozradí jim také kódy spojené s operací Jonáš apod.

Platland je země, o které je v textu pouhá zmínka. V jejím názvu je použit komponent, který značí zemi, a komponent plat-, který v češtině evokuje placatost, rovinu.

Montanie, na rozdíl od Platlandu, evokuje hornatost. Mont je v několika jazycích základem označení pro horu (mountin, monte apod.). Opět byl použit komponent, kterého se při tvoření názvů zemí užívá celkem běžně, latinská přípona -ia, ovšem v počestěné podobě.

Vesnice Cléchia dzuchta Lacu, podle poznámek Huberta Elaphida⁸⁶, vypadalo asi takto: „(...) *ale žádný jezero tam už dneska není, kostel ovšem ano, ten je všude* (...).“⁸⁷ Komponent Lacu tedy znamená jezero (podle latiny), první část toponyma je odvozená od španělské varianty latinského *eclesia*, (kostel).

Castelloto svou formou připomíná Kostelec, kde se odehrávají některé ze Škvoreckého románů. Dzoché Forficuladů potom bude samotný spisovatel Josef Škvorecký. Forficula auricularia je totiž latinské označení pro škvora obecného.⁸⁸ „Lo Prodídzio“ je název knihy Dzoché Forficulada, jedná se s největší pravděpodobností o román Mirákl, neboť prodige je francouzsky zázrak.

Názvy Sdružení Severovýchodních Republik nebo LCN čili Liga Civilizovaných Národů vznikly systémově podle podobných složenin jako např. NATO, OSN apod.

86 KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 188.

87 Tamtéž.

88 POKORNÝ, V.; ŠIFNER, F.: *Atlas hmyzu*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004. S. 62.

2.1.2 Dobrodružný román

Ioan Pyreia, spisovatel, který má být autorem dobrodružné knihy čtené Cornellem. Jméno se dá vyložit jako odvozenina od řeckého základu pyro- (komponent má význam oheň), vzhledem k autorovu jinak používanému pseudonymu Křesadlo. Ale vnímáme v něm ještě něco důležitějšího. Ne náhodou se popis tohoto spisovatele shoduje s popisem Křesadlovým: „*Jako tenhle jejich Ioan Pyreia...většinou samý hnůj a sexuální perverze...nebo ten záměrně pitvorný, ironicky archaizující styl, který se tady překladatel snaží našťestí zmírnit. Ta inkongruence mezi jakoby násilným vtipálostvím špatného humoristického románu a smrtelně vážnými, strašidelně drastickými ději...někteří snobi v tom ovšem vidí jeho klad... A ty reflexe a digrese a na oddiv stavěná učenost... staromódní oslovování čtenáře, ke kterému ještě promlouvá jakoby laskavě spatra (...).*“⁸⁹ Následuje sdělení o tom, že Pyreia začal psát až v důchodu, odstěhoval se do Malé Transgalie (Velká Británie) apod. Úplným potvrzením naší domněnky je obálka Křesadlovy epické básně Hvězdoplavba, na které nalezneme toto jméno v řečtině.⁹⁰

Makar je jméno uprchlíka, kterému se celé dobrodružství podaří přežít a doputuje do vysněné Boreálie. Ve chvíli, kdy to vypadá, že se mu uniknout nepodaří a císařská vojska ho dohoní, narazí na buddhistického mnicha, který mu daruje losa. Los je mnohem lepší k přepravě než kůň nebo sob: „*Nadto projde bahnem, kde by kůň ztratil cestu a zapadl, dovede plavat, i lépe než kůň procházet lesem.*“⁹¹ Z tohoto motivu usuzujeme (ne však obyčejný čtenář), že by jméno Makar mohlo být utvořeno podle bájného jízdního zvířete z hinduistické mytologie makary.⁹² Makara bývá považována za vodního

89 KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 21n.

90 KŘESADLO, J.: *Astronautilía, é, hé Mikroodysseía hé kosmiké / Hvězdoplavba, aneb Malá kosmická odysea – překlad z řeckého originálu neznámého autora*. Praha: Ivo Železný, 1995.

91 KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 339.

92 FILIPSKÝ, J.: *Encyklopedie indické mytologie: Postavy indických bájí a letopisů*. Praha: Libri, 1998. S. 101.

živočicha, také Makarův los mu přepravou pod vodou zachránil život: „*Ještě včera jsem byl málem zastřelen hlídkou císařských jezdců, když jsem plaval přes pohraniční jezero. Ale můj los se instinktivně potopil pod vodu a pokračoval v plavání pod hladinou. Držel jsem se sedla a málem jsem utonul.*“⁹³ Jméno Makar je řeckého původu a znamená blahoslavený, šťastný.⁹⁴

Platón je další z uprchlíků. D. Hodrová⁹⁵ tvrdí, že je jeho pojmenování klasickým případem toho, kdy chce autor vytvořit ironii, napětí mezi pojmenováním, které je jasně aluzivní, a skutečným charakterem postavy, který s aluzí nesouvisí. V Platónově případě došlo podle Ž. Dvořákové⁹⁶ k narušení asociační funkce jména, neboť v podstatě neodkazuje k tomu, jehož jméno nese. Uprchlík se snaží přizpůsobit, ve všem najít to dobré a nepříliš trpět, ať už je v jakékoliv situaci. Charakter nebo události spojené s Křesadlovou postavou Platóna se nezdají korespondovat s životem či dílem Platóna filozofa.

Prochor, poslední z uprchlíků, byl jediný, který nepřežil, osudným se mu stal útok rosomáka. Jeho jméno je řeckého původu.⁹⁷ Prochor se jako první oddělil od skupiny tří uprchlíků, když si potají přepiloval řetěz, který je spojoval.

Boreálie, země, do které se nakonec dostal jen Makar, odvozuje svůj název od adjektiva boreální⁹⁸ – severní, mrazivý. Protože země, kde jsou tři uprchlíci uvězněni a kterou putují, aby utekli trestu, připomíná Sibiř, není překvapivé, že by i sousední země mohla být ve stejném podnebném pásu.

93 KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 364.

94 KNAPPOVÁ, M.: *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 123.

95 HODROVÁ, D.: Jméno postavy v románu. In: Hodrová, D.: *...na okraji chaosu... : Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. S. 613.

96 DVOŘÁKOVÁ, Ž.: Asociační funkce vlastních jmen v literatuře. In: David, J. a kol. (eds): *Mnohotvárnost a specifická onomastika*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. S. 138–145.

97 JADRŇÁ, T.: *Raná christianizace Polska*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2006. [citováno dne 19. dubna 2011]. Dostupné na WWW: <http://is.muni.cz/th/85877/ff_b/Bakalarka-hotova_verze.txt>.

98 *Slovník cizích slov*. Praha: Encyklopedický dům, 1996. S. 47.

Ostatní vlastní jména, která v dobrodružném románu zazní, nesou funkci klasifikační, konkrétně místně klasifikační. Během putování se hrdinové setkávají s domorodým kmenem Sobího lidu (domorodec Andronik, posvátný duch Wapaquu, žena Telphina), s buddhistickým mnichem (náčelník bohů Sakka, nebe Távátimsá, králové bohů Pradžapati, Varun, Isán) nebo vzpomínají na svůj dosavadní život (řeka Magalorheumada, stařena Xenie, město Surkam). Jména, která autor do příběhu putování uprchlíků použil jsou částečně z orientální mytologie (Pradžapati, Varun) částečně je lze považovat za transonymizovaná (např. v knize král bohů Isán, ve skutečnosti označení části Thajska). Některá jsou zcela vymyšlená (Magalorheumada).

2.1.3 Román o Bohémii

Bohémie zjevně pochází z latinského Bohemia – Čechy. V této zemi se má odehrávat román, který píše mladík v podzemním úkrytu, Hubertů Elaphid. *„Ta kniha se totiž odehrává v Bohémii. To je jako alegorie tady naší země, Urogalie, víš.“*⁹⁹ Z kontextu vyplývá, že země ve fikčním světě rámcové knihy opravdu existuje, že není pouze vymyšlená: *„Mimochodem, ta vaše Bohémie, to je skopičina! Kde jste na to přišel, že je to taková subtropická nebo tropická země? (...) Víte, já jsem v Bohémii byl – za mlada jsem dost cestoval – to není vůbec exotická země – nevím, kde jste tohle sebral! Abyste věděl, je hodně jako Urogalie – v mnoha směrech.“*¹⁰⁰ Hubertů Elaphid reálie Bohémie opisuje z naučného slovníku a vzniká tak poměrně bizarní stát s mnoha nepřesnými popisy. Podle S. Komárka Bohémie nápadně připomíná Madeiru.¹⁰¹

Při volbě jmen měl Elaphid postupovat takto: *„Zatím tam mám*

99 KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 67.

100 Tamtéž, s. 298.

101 KOMÁREK, S.: Básník bizarnosti: O Janu Křesadlovi. *Tvar*, 2008, č 20. S. 9.

*správná bohémijská jména. Vypsalsi si nějaká z naučného slovníku (...).*¹⁰² Tímto údajným postupem mladého spisovatele došlo při pojmenovávání k mnoha komickým efektům. Je ale nutné si uvědomit, že přes iluzi, kterou Křesadlo kolem tvorby románu o Bohémii vytvořil, stále je autorem knihy on, on je tedy i tím, kdo dává (veškerým) postavám jména.

Petr Vok je hlavní hrdina románu o Bohémii, účastník tajné mise, o které toho mnoho neví ani on sám. Když pro něj Hubertů hledal nějaké správně bohémijské jméno, čerpal nejspíš ze seznamu historických osobností „Bohémie“ a narazil na Petra Voka z Rožmberka.¹⁰³

Jaroslav Filomél Kalousek je básník, postavička, kterou všichni v městečku znají. Chudý, ale noblesní člověk. Poněkud ironicky se stane slavným a uznávaným až po své smrti, jak tomu u umělců často bývá: „*Ačkoliv o Kalouska za života nikdo nestál a spíše se mu všichni posmívali, zavalila teď město vlna indignace.*“¹⁰⁴ K pojmenovacímu aktu došlo u básníka zvláštním způsobem: „*Zde se Hubertů Elaphid přerušil a uvažoval, zda má dát básníkovi jméno, a jestli ano, tedy jaké. (...) Četl si ho [seznam bohémijských jmen] a uvažoval, jaké jméno by se pro básníka hodilo, až jeho zrak padl na jméno Kalousek. Hubertů ovšem nevěděl, že to znamená druh sůvičky (Asio otus L.) v diminutivu. Slovo mu připomínalo spíš řecké ,kalos‘ - krásný. (...) Rozhodl se proto, že starému básníkovi dá jméno Kalousek. Hledal teď pro něj jméno křestní v seznamu bohémijských básníků a zjistil, že několik z nich se jmenuje Jaroslav, mj. dva, které si podle encyklopedie označil jako velké.*“¹⁰⁵ Těmi dvěma velkými básníky s křestním jménem Jaroslav nejspíš autor myslel Seiferta a Vrchlického. Philomel je latinské označení pro slavíka, k tomu se básníci často přirovnávají.

102KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 67.

103PÁNEK, R.: *Poslední Rožmberk: Životní příběh Petra Voka*. Praha: Brána, 1996. S. 6–19.

104KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 159.

105Tamtéž, s. 76.

Masarik (psáno i Masaryk) je hlídač nevěstince a podomek, který se vyznačuje hrubostí a agresivitou. Jeho postava je jako jediná v textu charakterizována nářečím. Skutečnost pojmenování záporné postavy nevhodným propriem komentuje jedna z postav rámcového příběhu – Gormell Lycolupuly: „*No, to je věc čistě lidské slušnosti, toho Masaryka nebo Masarika tam, Huberte, předělejte. Dejte mu jméno třeba – třeba – Masák, to zní podobně a nemá to žádnou urážlivou konotaci. Prosím vás, ale to byste měl udělat určitě! To byla osobnost, která je dodnes ještě nedoceněná (...) – A vůbec, je to jejich uctívání státník, jakpak by k tomu ti Bohémané přišli – i když se to třeba nedoví?*“¹⁰⁶ Hubertů Elaphid opravdu rady moudrého starce z blázince uposlechně a postavu pečlivě přejmenuje na Masáka. Ani to se neobejde bez autorova komentáře: „*Pročítal své dílo pomalu, se soustředěností, a všude škrtal Masarika a psal místo něho MASÁK, protože si vzal Gormellovo poučení a vysvětlení k srdci. Tím, jak doufáme, jsme také uklidnili zapadlé vlastence.*“¹⁰⁷

Dr. Edgar Hillar, trpaslík, který byl znetvořen proto, aby měl kdo hrát na kleinofón, měří asi šedesát centimetrů. Když naváže poměr s prostitutkou Klaudií, tvoří spolu komický pár, neboť ona je normální výšky (asi o metr vyšší). V jedné pasáži se autor zabývá popisem toho, jak je podle něho jeho družka velká, jakou je pro něj obryní. V souvislosti s tím je možné, že Edgar Hillar dostal jméno podle prvního horolezce, který dobyl horu Everest – podle Edmunda Hillaryho. Obě tato jména jsou zvukově podobná, čehož bylo docíleno použitím stejných hlásek. Obě křestní jména začínají Ed- a příjmení jsou téměř totožná. Trpaslík je v knize většinou prezentován jako doktor Hillar, jeho křestní jméno se v textu mnohokrát neobjeví.

Primátor Klein je hudebník, tvůrce kleinofónu, v němž je podivným

106KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S.. 299.

107Tamtéž, s. 367.

symbiotickým vztahem uvězněn Dr. Hillar. „*Primátor se sice náhodou jmenoval taky Klein, ale důvod, proč se nástroj takto nazývá, je složitější, než v analogických případech saxofónu, susafónu a sarusofónu.*“ „*Víte snad,*“ otázal se Dr. Hillar, „*co je to Kleinova láhev?*“¹⁰⁸ Kleinova láhev je skutečný model geometrického útvaru, trojrozměrná analogie Möbiova prstence, který nikde nezačíná a nikde nekončí. Stejně jako Kleinova láhev je konstruován i podivný hudební nástroj kleinofón, ve kterém bydlí trpaslík Dr. Hillar. Na nástroj se dá hrát pouze tehdy, je-li muzikant v jeho útrokách, potřebuje tedy hráče extrémně malého vzrůstu. Trpaslík byl primátorem Kleinem „vyšlechtěn“ právě proto, aby měl na podivný kleinofón kdo hrát. Tím se nám ještě komicky doplňuje význam označení o německé klein – malý.

Jméno Karel Klostermann zastává v textu stejnou roli jako již zmiňovaný Platón v případě uprchlíka. Tento dirigent nemá s českým spisovatelem nic společného, netvoří ani významotvornou aluzi.¹⁰⁹ Autor tohoto jména použil, aby dodal „Elaphidovu“ dílu ironii. Komicky působí akt přejmenování, kterým postava projde, když utíká před neoprávněným obviněním z vraždy své tchyně. Aby skryl svou identitu, přejmenuje se Klostermann za hranicemi na Hastrmana. Komika vzniká tím, že jsou si jména velice podobná, ale nově nabyté jméno přitom nese i původní apelativní sémantiku

Pop Lutobor Kutal, blázen, který žije v kostele svatého Demetria. Několikrát se v knize setkáme s tím, že pop Kutal metá kotrmelce („*Pop Kutal vyběhl po rukou a kráčel tak směrem k Masarikovi, kde se před ním náhle saltem vymrštil na nohy.*“¹¹⁰) V této souvislosti jde jeho příjmení vyložit jako příbuzné se jménem Kut¹¹¹, které nese význam kočka – tedy mrštný jako kočka.

108KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 84.

109HODROVÁ, D.: Jméno postavy v románu. In: Hodrová, D.: *...na okraji chaosu... : Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. S. 613.

110KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 164.

111MOLDANOVÁ, D.: *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2004. S. 100.

Je možné si příjmení vyložit také jako jeden z tvarů slovesa kutat. Křestní jméno bláznivého popa, Lutobor, je slovanského původu a znamená lýtý bojovník.¹¹²

Klaudie, prostitutka ze salónu, je proslulá tím, že neodmítne žádného zákazníka. Její klientela je význačná tím, že se v ní objevují sami podivní lidé – Lionel, lví muž, Rodríguez, muž dvou hlav a tří paží apod. Svým jménem ale může odkazovat ke slavným kráskám z reálného světa – např. ke Claudii Cardinalové.

Kontakt je krycí jméno osoby, se kterou se má Petr Vok setkat, když přicestuje do města. Je to záhadná postava, se kterou se během celého románu nesetkáme ani jednou přímo. Apelativní sémantika obsažená v jejím jméně naplňuje i úlohu postavy v textu. Petr Vok se neustále snaží o kontakt s Kontaktem, ten se mu ale stále nedaří. Na konci Elaphidova románu za ním opět odcestuje do jiné země.

Albín Bráf, hluchoněmý pasáček vepřů, je obdařen stejným jménem jako český právník, politik a novinář, který se narodil v polovině 19. století. V tom lze jistě nalézt stejnou ironii, jako u dirigenta Karla Klostermanna či pasáka Masarika.

Laurint Klement, Klostermannův tchán, který je skutečným vrahem své manželky, dostal od autora jméno odkazující ke dvojici výrobců automobilů Laurin a Klement. Spojením dvou příjmení, které zde tvoří celé jméno postavy, bylo dosaženo komického efektu.

Hloupý Eman, nutno poznamenat, že celé toto pojmenování je propriem, je zástupce negramoty a surovce Masarika. Původní apelativní sémantika adjektiva hloupý je zde jistě naplněna.¹¹³ Tlustá Berta je jedna z prostitutek ze Salónu Mimi. Tvoří vtipnou dvojici s Hloupým Emanem,

¹¹²KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 123.

¹¹³Srovnej: KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 198n.

s nímž vystupuje v jedné epizodě. Proprium Tlustá u ní koresponduje s její charakteristikou, tentokrát souhlasí s korpulentním vzhledem.

Hajný František Baudyš je v tomto díle postavou nedůležitou, jeho charakter není v textu nijak propracován, ani jeho úloha v příběhu není zvlášť velká. Ale je třeba ho zmínit kvůli lesmistru Baudyšovi, se kterým se setkáme i níže, v rozboru díla *Zámecký pán aneb Antikuro*, kde je toto jméno komentováno jako typicky myslivecké.¹¹⁴

Hort, La Manche a Roul jsou propria, která se objevila v experimentální poezii popa Kutala. „*Autor celé knihy zde dále poznamenává, že Kutalova báseň není vlastně úplně nesmyslná, jak by se zdálo,*“¹¹⁵ načež následuje autorova interpretace.

Panoplie je země sousedící s Bohémií, na jejích okrajích se nachází kolonie Bohémijců. Odcestují sem Klaudie s doktorem Hillarem, Karel Klostermann se po útěku do Panoplie přejmenuje na Hastrmana, ale své rodině neunikne ani zde. Název země se dá přeložit z francouzštiny jako řada nebo rozsah, z němčiny jako výzbroj. Tomu ovšem běžný čtenář nevěnuje pozornost. Vypravěčem je tato země označena za ještě nereálnější než Bohémie.¹¹⁶

Kostel svatého Demetria je zasvěcen byzantskému svatému Demetriovi. Otec Gorazd, farář pravoslavné církve (podle mylného domnění Elaphidova), je pojmenován jménem moravského duchovního z přelomu 9. a 10. století.¹¹⁷

Salón Mimi je poněkud stereotypní název pro nevěstinec. Pravděpodobně nese jméno po své majitelce, po její přezdívce nebo podobně. Říční louka, Starý Mlýn, tak zní adresa salónu. Těžko říct, zda z ní můžeme odhadovat i název města, ve kterém se v tuto dobu nacházíme, kde je ubytován

114KŘESADLO, J.: *Zámecký pán aneb Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 221.

115KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 167.

116Srovnej: tamtéž, s. 237.

117AUGUSTA, P. a kol.: *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. Praha: Libri, 1996. S.

115.

Petr Vok. Žádné jiné narážky v textu tomu nenasvědčují. Možná tak jde pouze o budovu, ve které nevěstinec sídlí.

Kozí restaurace, U rohatého zajíce, Zelená žába, U prasečí hlavy. Všechny názvy restauračních podniků, které se v románě o Bohémii vyskytují, mají stejnou formu – dvojslovný název využívající pojmenování zvířat. To je v názvech restaurací obvyklé.

2.2 *Vara guru: Román se zpěvy*

Je to příběh ze sklonku třicátých let minulého století, odehrávající se v Československu. Nacházíme se tedy v období první republiky. Křesadlo svou prózu *Vara guru* uvádí Prohlášením, ve kterém upozorňuje na to, že postavy a situace v knize jsou zcela fiktivní, a pokud i přesto někoho připomínají, jde pouze o typy.¹¹⁸ Text je rozčleněn na Předzpěv a dvacet sedm hlav, najdeme v něm ale i samostatnou kapitolu s notovým zápisem requiem. Onomastický rozbor bude prováděn podle relativní důležitosti postav, míst, předmětů vzniklých lidskou činností či zvířat v jednotlivých podkapitolách bakalářské práce.

2.2.1 Antroponyma

Švamenberkové, na jejichž bývalém panství se děj odehrává, jsou narážkou na rod Švamberků¹¹⁹. Jedná se o bohatý feudální rod působící na českém území. Švamberkové¹²⁰ měli rodovou základnu v západních Čechách, kde vlastnili rozsáhlý komplex továren, pivovarů, rybníků a dolů. Po vzniku Československé republiky v roce 1918 jim byl majetek zkonfiskován.¹²¹ Hrad,

118 KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 2.

119 SEDLÁČEK, A.: heslo ze Švamberka. *Ottův slovník naučný. Dvacátý čtvrtý díl*.

Staroženské - Šyl. Praha: J. Otto, 1906. S. 848–853.

120 Tamtéž.

121 Tamtéž.

který rod vlastnil, se kromě staršího názvu Krasíkov označoval také jako Švamberg. Velikostí patřil ve své době k nejdůležitějším hradům západních Čech.¹²² V knize je zmínka i o pivovaru, který fiktivnímu hraběti Švamenberkovi dosud patří, a který vyrábí pivo nedobré, ale pro svou láci a ze zvyku přesto v kraji oblíbené. Součástí skutečného hradu Švamberg byl i pivovar se sladovnou. V knize pivovar sídlí přímo ve městě Ryboví, kolem kterého se celý příběh odehrává.

Poměrně podrobně je rozebrán původ jména Švamenberského rodu. Autor se snaží čtenáře v souladu s úvodem knihy přesvědčit, že popsané postavy a události jsou zcela fiktivní. „*Naši Švamenberkové, či nedbale Švambergové, nemají totiž co dělat s normálními pány ze Švamberka, kterýžto druh Švambergů jsou zkrácení Schwannenbergové, (...) kdežto naši Švamenberkové odvozují své jméno od hub.*“¹²³ Křesadlo vysvětluje, že die Schwämme (houby) jsou motivací vzniku rodového jména Švamenbergů. Podle toho vypadá i jejich (fiktivní) rodový erb, na kterém jsou stylizované houby, na jejichž základě „*jsou Švamenberkové nazýváni někdy též Švancenberky.*“¹²⁴

Zmínka o Lemberku ve stejném odstavci nám má ukázat způsob autorova myšlení, jakýsi klíč, díky němuž se dá textu porozumět: „*(...) podobně jako Lemberk je Löwenberg, čili Lvov (...).*“¹²⁵ Ukrajinskému městu Lvov se německy říkalo původně Löwenberg, což se potom zkrátilo na Lemberg.¹²⁶

Souvislost můžeme cítit mezi Bohuslavem Kodrou, bigotním

122BĚLOHLÁVEK, M. a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku IV: Západní Čechy*. Praha: Svoboda, 1985. S. 162–166.

123KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 7.

124KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 7.

125Tamtéž.

126ŠUBERT, F. (red.): *Malý Ottův slovník naučný dvoudílný*. Díl II. L–Ž. Praha: J. Otto, 1906. S. 97.

katolíkem z příběhu románu, který se snaží bojovat proti heretickým magickým praktikám, prosazujícím se ve městečku, a reálnou historickou osobností, protihusitským bojovníkem Bohuslavem ze Švamberka.¹²⁷

Dr. či také hrabě ze Švamenberka, příslušník nejstarší české šlechty, je osoba vzdělaná a vysoce nadaná. Celým jménem je hrabě zmíněn pouze tehdy, když se objeví u lesovny, aby vyšetřil, co se na jeho panství děje za nepřístojnosti. Jeho jméno zde zazní v této podobě: „*Dr. Švamenberk, jeho hraběcí milost pan Kryštof Václav ze Švamenberka (...)*“.¹²⁸ Jeho křestní jména se tak dozvídáme v pravou chvíli, neboť rodné jméno Kryštof se dá vyložit jako nositel Krista¹²⁹ a tím hrabě v přenesené podobě opravdu je, protože je katolického vyznání a snaží se zabránit podvodníkům Frantovi a Vaškovi, aby spolu s mistrem vara guru šířili heretické myšlenky. To se mu nakonec nedaří, protože jiný Václav, lékař Práče, vytáhne svůj trumf v podobě lékařského diplomu.

Hrabě se mimo jiné věnuje neotomistické katolické filozofii a texty vydává pod pseudonymem Řehoř Pondělí. Volí si pseudonym poněkud komický. Řehoř Veliký, papež ze 6. století, byl mimo jiné vynikajícím spisovatelem a teologem, je zobrazován s perem v ruce.¹³⁰

Další důležitou postavou je poštovní Bohuslav Kodra, který se vyznačuje bigotností. Osud mu nedovolil stát se knězem, tak se nyní snaží splnit si sny prostřednictvím nic netušícího Viléma Zurdy, svého synovce. Kodra se stýká s místními církevními představiteli, jeho byt je přeplněný náboženskými předměty a rád by dokonce měl doma jakousi malou svatyni s Božím tělem, což mu ovšem místní farář nedovolí. Jeho jméno je poměrně

127 SEDLÁČEK, A.: *Ottův slovník naučný. Dvacátý čtvrtý díl. Starožitné – Šyl*. Praha: J. Otto, 1906. S. 848–853.

128 KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 195.

129 KNAPPOVÁ, M.: *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 115.

130 REMEŠOVÁ, V.: *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1991. S. 50.

příznačné – Bohuslav¹³¹ totiž vyslovuje slávu Bohu. Možná souvislost s hejtmanem Bohuslavem ze Švamberka¹³² byla již zmíněna.

Možnost výkladu příjmení je taková, že je Kodra příbuzné se jménem Kodr¹³³ – toto jméno je původně odvozeno z osobního jména Gottfried, které znamená boží mír. Tím se ještě zvýrazňuje poštmistřova láska k Bohu. Ale předpoklad, že čtenář zná etymologii jména je mizivý. O Kodrovi se v textu mluví i jako o poštmistřovi a v souvislosti se synovcem Vilémem zase bývá označován jako (strýc) Bohouš. Kromě toho, že je Kodra varhaníkem v místním kostele svatého Jimrama, ve svém volném čase se věnuje hudební tvorbě. Jeho malé rekviem (v textu requiem) mělo ambice stát se stejně významným, jako je dílo skutečných skladatelů Roberta Führera, Eduarda Traglera (ve skutečnosti Treglera), Josefa Foerster seniora nebo Adalberta Říhovského.¹³⁴ Bohužel nakladatelstvím v Praze bylo rekviem odmítnuto.

Kodrův synovec Vilém Zurda přijel ke strýci do Ryboví proto, aby odtud docházel do blízkého gymnázia. Jde o jedenáctiletého chlapce, který předčasně vyspěl, což se navenek projevuje „přechytralostí“ nebo předčasnou sexuální aktivitou. „*Vyrazily v něm gény, které zdědil spolu se svým příjmením Zurda.*“¹³⁵ V poznámce pod čarou autor vysvětluje, že toto jméno je španělského původu a značí levou ruku, a zmiňuje i moravský výraz krchňa. Ve španělsko-českém slovníku jsme se přesvědčili, že výraz zurdo opravdu znamená levák a moravský (ale podle L. Švestkové¹³⁶ i český) výraz krchňa značí totéž. Tentokrát tedy Křesadlo čtenáře nezavádí na slepou cestu. Příjmení, která jsou od tohoto výrazu odvozena, zní Krchňa, Krchňák,

131KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 70.

132SEDLÁČEK, A.: *Ottův slovník naučný. Dvacátý čtvrtý díl. Staroženské – Šyl.* Praha: J. Otto, 1906. S. 848–853.

133MOLDANOVÁ, D.: *Naše příjmení.* Praha: Agentura Pankrác, 2004. S. 87.

134Srovnej: KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy.* Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 112.

135KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy.* Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 33.

136ŠVESTKOVÁ, L.: Krchňák. *Naše řeč*, 61, 1978. S. 51–53.

Krchňáček apod. a vyvinula se z přezdívek. Podle Švestkové lze toto jméno etymologicky vyložit ze slovanského adjektiva „крѣхъ“ jako křivý, v přímém i přeneseném významu.¹³⁷

Zajímavé je u postavy Viléma Zurdy to, že se v textu v naprosté většině případů objevuje pod celým jménem. Jen minimálně narazíme na hypokoristikum Vilík (vzejde z úst tety Žofie) nebo již častější, ale stále ne převládající označení Vilém. Otázka, proč převládá používání celého chlapcova jména, je nasnadě. Zdá se, že by odpovědí mohla být právě předčasná Vilémova vyspělost. Stejný jev lze pozorovat i u jeho „dospělého“ kamaráda Gustáva Vargy, který pracuje, přestože mu ještě není patnáct let.

Dalšími postavami v Kodrově rodině jsou jeho žena Amalie a její sestra Žofie. Amálie (také Amalie), někdy označovaná jako (teta) Amálka, je zvláštní osoba, o které se čtenář dozví, že se v minulosti pomátla a musela být umístěna v blázinci. Význam jejího jména je milovaná, pracovitá.¹³⁸ Bohumilu Kodrovi je také jistě velmi milá, vezmeme-li v potaz, že do ní byl zamilovaný tolik, že na ni čekal i přesto, že musela pobývat v blázinci. Z úst její sestry je dvakrát vyřčeno hypokoristikum Máli, jehož použití je podmíněno sesterským vztahem mezi nimi.

Žofie, sestra Vilémovy tety Amálky, dobrá hrbačka s velkýma očima, se stane milenkou předčasně vyspělého Viléma Zurdy. Bydlí s Kodrovými v domě a stará se jim o domácnost. V textu je prezentována také jako Vilémova teta. Pohřební zřízenec Mastarna ji jmenuje jako Žofinku, to proto, že ji celý život miloval.

Farář Skovajsa, celým jménem Alois Skovajsa, má na starost farnost kolem Ryboví. Má stejné křestní jméno jako svatý Alois, patron čistoty.¹³⁹ Mohl

137ŠVESTKOVÁ, L.: Krchňák. *Naše řeč*. 1978, roč. 61. S. 51–53.

138KNAPPOVÁ, M.: *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 189n.

139REMEŠOVÁ, V.: *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1991. S. 7.

autorovi být inspirací k volbě jména, ale nelze předpokládat, že by tento odkaz postřehl čtenář. Příjmení Skovajsa nese význam „chraň se!“.¹⁴⁰ Jeho příjmení může mít také souvislost s tajnou, skrývanou perversitou, které propadá každou noc se svou hospodyní Emilií. Tuto perversitu se samozřejmě snaží ututlat, svět se nesmí dozvědět, že farář má poměr se ženou. Sám Skovajsa je ze své slabosti nešťastný. Nakonec ho odvezou do blázince, když se mu v lese, kam se uchýlí jako poustevník, zjeví Kristus a promlouvá s ním.

Slečna Emilka, farská hospodyně, skončila v Marianeu – zařízení pro osamělé katolické ženy, které jí doporučil Msgr. Smítko, aby ututlal, jaké činnosti prováděla s farářem na faře v Ryboví. Každou noc se proměňovala v sadomasochistickou dominu, které se dařilo proměnit faráře Skovajsu vyřčením záhadných „magických“ floskulí ve vepře jako Kirké.¹⁴¹ Zvláštností je, že Emilie, když o ní mluví Msgr. Smítko, je vždy pojmenována jako Emila. Toto poněkud negativně zabarvené hypokoristikum může značit monsignorův odpor vzhledem k tomu, že i jeho přitahuje perverznost, kterou mu v Emilce odhalil Skovajsov dopis. Nechce jí ale podlehnout, proto Emilii označuje takto hanlivě.

Kaplan Andrejsek má docela příhodné jméno odvozené z křestního jména Ondřej¹⁴². Svatý Ondřej¹⁴³ byl Ježíšovým učedníkem a takový vztah se dá převést i na vztah kaplana k farářovi, kterému má vypomáhat ve farnosti, zastupovat jej apod.¹⁴⁴ Je možné, že se autor postavou svatého Ondřeje inspiroval, ale předpoklad, že to čtenář odhalí, je opět malý.

Bezděk, šéf místních tuláků, se může do vedoucí pozice stavět díky tomu, že jim obstarává obživu – pytláci ve švamenberských lesích. Nevíme,

140MOLDANOVÁ, D.: *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2004. S. 169.

141Srovnej: KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 97.

142MOLDANOVÁ, D.: *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2004. S. 27.

143ATTWATER, D.: *Slovník svatých*. Praha – Vimperk: 1993. S. 296.

144Malý Ottův slovník naučný dvoudílný. Díl II. A–K. Praha: J. Otto, 1906. S. 1118n.

zda je to jeho jméno rodné, či příjmení, ale jeví se spíš jako příjmení. Bezděk býval lesním adjunktem ve švamenberských lesích, nyní se ale hraběti z neznámých důvodů mstí a chce mu co nejvíce škodit.

Švec Papučka, jehož pravé jméno je Smrž, je groteskní postava starého pána s myslí otevřenou novým myšlenkám. Papučka je nejspíš přezdívkou, kterou dostal na základě svého ševcovského povolání a ve spojitosti se svou dětskou hloupostí a dětským úsudkem. „*Byl kryt neproniknutelným pancířem blbosti (...)*“.¹⁴⁵ Vyjadřoval se učeně spisovně, aby dal dostatečně najevo svou hloubavost a jemnost: „*Byl jakousi lidovou variantou známého jednostranného humanitně-filologického typu v minimikroprovedení.*“¹⁴⁶ Naplňuje ho, když může pro celé okolí (a dokonce snad i sám před sebou) hrát divadlo o učeném ševci, jemuž je předurčeno být vnímavým a jemným, neboť (což už ale skoro nikdo nevěděl) dostal jméno Sokrates. „*Viděl jsi na mé firmě napsáno S. Smrž a myslel jsi, že to S je něco jako Stanislav nebo Salvátor, nebo Sergěj, a tak. Moje žena*“ - Papučka se naklonil důvěrně k Vilémovi, „*si myslí, že se jmenuji Svatopluk. Tak si též dávám říkat* - (...).“¹⁴⁷ Jak Papučka dále popisuje, dostal jméno Sokrates od faráře v Račově, kde se narodil jako nemanželské dítě. To musí být za matčino cizoložnictví podle zvyklosti potrestáno tím, že dostane neobvyklé jméno,¹⁴⁸ kterým se na dítě nebude moci dost dobře volat apod. Jméno Sokrates v případě ševce Papučky je opravdu v naší kulturní tradici dosti neobvyklé. „*Sedláctí kluci se jmenovali Václav, Antonín, Josef, Jan, Jiří, Alois, a tak, ale mně – tu máš – Sokrates!*“¹⁴⁹ Papučka sám pokládá i význam toho původem řeckého jména: „*(...) jakoby česky řekl:*

145KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 61.

146Tamtéž, s. 59.

147Tamtéž, s. 224.

148Srovnej: PLESKALOVÁ, J.: Dílo Vlasty Pittnerové jako svědectví o pojmenovacích zvyklostech 19. století. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 51–58.

149KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 224.

Vladispas, nebo Spasivlad. ¹⁵⁰ Nechal si totiž jméno přeložit svým profesorem v dělnickém vzdělávacím kroužku. A proto je součástí ševcova osudu být moudrým a zvědavým člověkem.

Papučkovu pravé příjmení Smrž není mnohokrát použito. Apelativní sémantika substantiva smrž a houba zobrazená v rodovém znaku Švamenberků by mohly mít souvislost. Nám se ji ale nepodařilo rozluštit.

Lucián Pulena, doktor filozofie, který je v Ryboví zaměstnán jako obecní husopas, měl po vzniku Československa tak malou penzi, že si musí přivydělávat. Přestože je to vzdělaný polyglot, nestydí se pracovat jako pasáček hus. Na svou dobu také poněkud výstředně vypadá (hustá bradka a přerostlé bílé vlasy), což je ale ještě přípustné vzhledem k jeho vysokému věku. Díky němu se odhalí podvodnictví Franty a Vaška. V textu je většinou označován jako Dr. Pulena či jenom Pulena, popřípadě apelativy jako učitel nebo husopas. Příjmení Pulena nápadně připomíná výraz „půl“, bohužel se nám nepodařilo osvětlit jeho význam blíže.

Postava mistra (psáno i s velkým – Mistr), vara guru, nese občanské jméno Losák. Pokud bychom připustili, že toto příjmení mohlo vzniknout z Lošák¹⁵¹, jednalo by se jméno etymologicky příbuzné s názvem houby. Tento motiv se opakuje u ševce Smrže a u rodu Švamenberků. Další možný způsob utvoření tohoto jména je odvozením od „los“ – může se jednat buď o zvíře nebo o výherní tiket. Není vyloučena ani příbuznost se slovem lot – dílec, pozemek.

Výraz vara guru, kterým je Losák označován, je použit i v titulu díla. Doktor Dreilicht vysvětluje primářovi Kollinskému výraz takto: „Říkají mu *vara guru*, to je jako *der echte Lehrer*, pravý učitel, jako *geistlich*, víte?“¹⁵²

150KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 224.

151MOLDANOVÁ, D.: *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2004. S. 108.

152KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 83.

Stejně jako v názvu, i v textu je většinou uveden apelativy mistr, vara guru, nebo například pitvorně magický šílenec a podobně.

Franta a Vašek je dvojice podvodníků, která využívá rozpadlého schizofrenika Losáka k hromadění peněz. Jak již bylo naznačeno, nakonec se z Vaška vyklube MUDr. Václav Práče, respektive „Wenceslaus Deodatus Práče“. Kapitánem četnictva je komicky označen jako „Václav tentononc Práče“, protože v rozčilení není schopen zapamatovat si cizí prostřední jméno. Křestní jméno Deodatus se dá přeložit jako dar boží. Jinak je ale dvojice podvodníků téměř důsledně označována jako Vašek a Franta, jen občas se objeví jiná podoba (hypokoristikum nebo naopak oficiální podoba jména), obzvlášť když spolu vedou hovor přímo oni dva (Venouš, Venca, František).

Konsistorní rada Msgr. Smítko, celým jménem Metoděj Smítko, je poslední z výraznějších církevních postav v díle *Vara guru*. Jeho příjmení se dá vyložit jako mluvící jméno. Snaží se totiž „ututlat“ záležitosti kolem faráře Skovajsy a jeho hospodyně Emilky. Chce vše smést ze stolu, dělá, že se ho to netýká. Pořádek na stole nemá rád pouze přeneseně, ale i doslova, například při překladatelské práci: „*Smítko zmačkal ostatní papíry, aby nerušily jeho estetický smysl, a hodil je do kancelářského koše. Znovu se začtl.*“¹⁵³

Fanoušek neboli páter František Klapka, monsignorův sekretář, nese poněkud komické příjmení, vzhledem k tomu, že je v přeneseném významu slova opravdu monsignorovou klapkou – předává mu poštu, uvádí k němu návštěvy apod.

Starosta Romuald Skybala je postavou nevýraznou, nijak zvlášť důležitou. Jeho manželka Miluška byla zázračně uzdravena mistrem vara guru ze smrtelné nemoci. Doktor Dreilicht tomuto zázraku nemohl uvěřit a jel se poradit s primářem Kollinským. Když mu o případu vypráví, podává také

153 KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 124.

výklad ke starostovu jménu: „*No, pan Skybala, das ist ja ein Name! - jedoch es soll sein von shýbat se, sich zu beugen, nicht griechisch, also medizinisch – tam ženu k němu taky vzal, no...*“¹⁵⁴ Pokud se totiž na výraz „skybala“ podíváme do řeckého slovníků, zjistíme, že znamená odpadky, smetí. Proto také doktorův komentář, protože lékaři v této době řečtinu běžně ovládali. Příjmení Skybala může být ve skutečnosti odvozeno od výrazu skýva, nářečně skyba, tedy krajíc chleba.¹⁵⁵

Dvě doroty či hetéry z Havráanky se jmenují Irma a Karolína. Každá z nich má jiný osud. Přestože to jednu chvíli vypadá, že se Karolína díky mistru vara guru obrátí na lepší životní cestu, k řemeslu se přece jen vrátí. Zato Irma se očistí a stane se z ní paradoxně zfanatizovaná učednice mistrova odkazu: „(...) *scházejí se na Poustce a vzývají toho mistra. Vede je ta bývalá kurva z Havráanky, Irma, které se prý zjevuje.*“¹⁵⁶ Její jméno je německého původu a znamená stálá a pevná,¹⁵⁷ což může být pro její postavu charakteristikou její pevné víry v mistrova sílu a v jeho odkaz. Tento výklad je ale pro čtenáře poněkud neprůhledný.

Poněkud zvláštním případem je Anna Beníčková, děvečka z Havráanky, která se zblázní do magické postavy mistra, v němž vidí Ježíše Krista. Vašek o ní jednou prohlásí, že „(...) *vstávala a utírala mu vobličej ručníkem, jako řáká Veronika nebo Magdaléna...*!“¹⁵⁸ Autor zde jistě použil tato ženská jména pro jejich aluzivní funkci. Svatá Veronika provázela Ježíše Krista na Křížové cestě a otřela mu rouškou zakrvavenou tvář.¹⁵⁹ Magdaléna, která odkazuje k Marii Magdaléně, také Kristovi pomáhala od utrpení

154KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 83.

155MOLDANOVÁ, D.: *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2004. S. 170.

156Tamtéž, s. 221.

157KNAPPOVÁ, M.: *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 227.

158KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 89.

159REMEŠOVÁ, V.: *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1991. S. 54.

omýváním krvavých ran.¹⁶⁰ Anna Beníčková je jedinou ženskou postavou, která je v textu pravidelně prezentována celým jménem. Její příjmení je etymologicky příbuzné s osobním jménem Benjamin, milovaný syn¹⁶¹, nebo se jménem Benedikt, které nese význam požehnaný, blahoslavený¹⁶².

Bratři Holáčovi, jejichž celá jména nejsou v textu uvedena, jsou oba zapleteni do pytláčení v panských lesích. Respektive jeden z Holáčů je přímo jeho objednavatel, protože je povoláním řezník a z upytlačeného masa vyrábí paštiky. Druhý z bratrů Holáčů, hospodský, je provozovatelem podniku Havránka, kde se černý obchod sjednává. Párkrát se v textu objeví i ve formě Holáček. Je zvláštní, že poprvé, když se s Holáčem setkáme, je použita tato zdrobnělá podoba, zatímco pak převažuje (u obou bratrů) podoba nedeminutivní (Srovnej: „*Sedlák a krčmář Holáček zaměstnává dvě Dorot (...).*“¹⁶³ a naopak: „*Druhý muž, sprostého selského zevnějšku, v košili bez límečku a v kšandách, je sám majitel podniku, pan Holáč.*“¹⁶⁴)

Dalším člověkem, který je do pytláčení zapleten (a nese z něj jistě určitý podíl výdělku), je Mastarna, majitel pohřební služby a výrobce rakví v Ryboví (někdy bývá označen jako hrobník, obstaravatel pohřbů apod.). Má výrazné, neobvyklé jméno, které na postavu hrobníka upozorňuje. Jeví se tajemně, je temné a chladné jako noc, což je opravdu doba, kdy se s ním v textu setkáváme nejčastěji. Tento výklad je ale pouhou spekulací.

Parta vandráků, vagabundů a zakuklenců, která se na pytláctví podílí, v sobě ukrývá ještě několik pojmenovaných osob: muzikanta Exnera, hlídače lahvárny Šotolu, lesního dělníka Juraje Vargu a jeho syna Gustáva. Poslední dva zmiňovaní pocházejí ze Slovenska a i podle jejich jmen a příjmení je to

160REMEŠOVÁ, V.: *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1991. S. 43.

161MOLDANOVÁ, D.: *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2004. S. 30n.

162KNAPPOVÁ, M.: *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 67.

163KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 64.

164Tamtéž, s. 75.

dobře poznat. Respektive proprium Varga je původu maďarského, původně se jedná o maďarské označení ševce nebo nářeční výraz pro pysk¹⁶⁵ – zde se nám vyjevuje stereotyp, který je v Křesadlových textech velmi častý, totiž že jsou Slováci maďarského původu. Jiné postavy jsou pojmenovány pouze křestními jmény – Lojza, Pepěk. Paradoxně to nejsou postavy úplně zanedbatelné, protože právě oni zabijí mistra, když ho shodí ze strmého srázu.

Poštovní doručovatel Karel Rudolf zapadá mezi podivné postavičky města bez výhrad. Jeho zvláštní, neznělá výslovnost je následek pobytu v cizině. Nehraje v příběhu velkou roli, ale přesto dostane v jedné kapitole poměrně velký prostor. V ní také narazíme na zvláštnost s jeho jménem spojenou – teta Žofie, se kterou vede rozhovor, jej osloví Rudolfe, což je poněkud zvláštní, vzhledem k tomu, že se očividně jedná o příjmení. Tato narážka by mohla souviset s českým skladatelem z první poloviny 20. stol. Rudolfem Karlem, je to ovšem domněnka, která není v textu dále podložena.

Židovští lékaři Dr. Nathan Dreilicht a Kollinski nesou německá příjmení, jak je tomu u evropských židů běžné. V případě primáře Kollinského jde o poněkud podobu českého příjmení vzniklého z místního jména Kolín. „(...) *pak si vo tom telefonovali a psali s primářem Kolínským, to je taky žid, von se ale píše po německu se dvěma l a s měkkým i*, Kollinski, *no, to je jedno* (...)“¹⁶⁶ V případě doktora Dreilichta se jedná dokonce o hebrejské rodné jméno Nathan, které nese význam vůle boží.¹⁶⁷ Příjmení doktora Dreilichta se dá přeložit jako 3 světelné paprsky. Tento výklad může mít souvislost se skutečností, že si k doktoru Dreilichtovi do okresní nemocnice jezdí dělat rentgenové snímky pacienti z širokého okolí.

Několikrát se v textu setkáme se jménem „bohaté báby z města“.¹⁶⁸

165MOLDANOVÁ, D.: *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2004. S. 206.

166KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 87.

167KNAPPOVÁ, M.: *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 133.

168Srovnej: KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers,

Jde o paní Škrochovou, známou lidumilku z okresního města. Bezpochyby do textu přináší komické prvky. Například vytvoření zkratky BBOM (bohatá bába z okresního města) analogicky ke zkratce IMP (The International Mahadipa Society).¹⁶⁹

Křesadlo hodně využívá proprií, která odkazují k nějakému kulturnímu kontextu či k historické nebo politické události. Protože jde o text týkající se náboženské a mystické tematiky, je v něm užita poměrně velká skupina jmen z této oblasti. Setkáme se tak se „všemožnými Panenkami Mariemi“, se svatým Hubertem, s keltským bohem Cernunem, ale pak i s Engelsem, Karlem Marxem, Hitlerem, Charliem Chaplinem a Edvardem Benešem, Karlem Čapkem, Baťou, Janem Ámosem a mnoha dalšími. V jednom případě dojde k zajímavé aktualizaci těchto jmen, když vypravěč pojednává o inteligenci Viléma Zurdy a vysvětluje, že i přes své nezvyklé IQ je „*pořád chudák proti Newtonům, Pascalům, Leibnizům, Gaussům, atd.*“¹⁷⁰ Tím, že převedl jména historických osobností do plurálu, podařilo se Křesadlovi vytvořit jakési typy, které nyní mohou obecněji představovat vlastnosti inteligence.

2.2.2 Toponyma, hydronyma

Ryboví, jak zdůrazňuje vypravěč (autor), je město fiktivní.¹⁷¹ Ale čtenáři se může zdát, že už ho slyšel, protože jeho název je vytvořen systémově, podle reálných toponym, a zní tak zcela realisticky. Nicméně podle autora Ryboví ve školním atlase nenajdeme, ale kdybychom ho tam našli, říká autor, bylo by velké od dvou do pěti tisíc obyvatel.¹⁷² Po ověření ve slovnících

1989. S. 157, s. 150.

169Srovnej: KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 194.

170KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989.S. 35.

171Srovnej: tamtéž, s. 5, s. 81.

172Srovnej: tamtéž, s. 5.

místních jmen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku můžeme potvrdit, že vlastní jméno Ryboví opravdu v reálné toponymii nenalezneme. Systémovost jména je ještě zesílena tím, že v jeho sousedství leží údajné Obrtví, které používá stejnou příponu.

Jednou je zmíněn městys Podouství. Podoustev je říční ryba, pravděpodobně je to tedy obec, ve které se pěstuje rybolov nebo kde se tento druh ryby vyskytuje. Na první pohled není ničím zajímavé, pokud si ho ale nespojíme ještě s Račovem na Vrchovině (kde se podle rodného listu narodil Sokrates Smrž) a s již zmíněným Rybovím. Názvy těchto míst, která podle kontextu většinou neleží daleko od sebe, vznikla ze slov, která jsou blízka vodním tvorům – podoustev říční, rak, ryba.

Bobulovec je místo, kam se dováží upytlačené maso ke zpracování. Opět jde o obec reálně neexistující.

Dalšími toponymy v textu jsou Turnov a Jičín. Autor je vzpomíná, když přirovnává velikost města, kde se setkávají dva židovští lékaři nad případem starostovy ženy Milušky, k velikosti těchto měst reálných. Ono město o velikosti deset až dvacet tisíc obyvatel (nebo víc) zůstává v textu nepojmenováno.

Bezpochyby významnější je ale pro text pomístní jméno Rejholec. Jedná se o les, který byl i za první republiky ve vlastnictví pána ze Švamenberka. Je velmi pravděpodobné, že se při jeho tvorbě autor inspiroval lesem Řáholcem z pohádky o Rumcajsovi (autory jsou Václav Čtvrtek a Radek Pilař) a hláskově ho obměnil.

Kořány a Komorousy jsou v díle synonymy pro blázince. Jsou zmiňovány jak ve spojitosti se samotným vara guru, tak s farářem Skovajsou nebo s Amálií Kodrovou. Komicky zní slovní spojení „pošleme ho zpátky do

Kořán“.¹⁷³ Reálná obec v severních Čechách, Kosmonosy¹⁷⁴, ve které sídlí léčebna pro duševně nemocné, mohla být autorovi inspirací.

„Na sever od Ryboví, v lesích, je kopec Poustka, na kterém stojí pohřební kaple dnes již vyhynulé vedlejší větve pánů ze Švamenberka.“¹⁷⁵ Poustka je reálné toponymum, pojmenovává obec mezi Chebem a Aší. Došlo tedy k transonymizaci – k přesunutí pojmenování obce na pojmenování vyvýšeniny zemského povrchu. Vrch Cukrák, reálné toponymum, se kterým se můžeme setkat v Brdech, v textu jen dokresluje atmosféru okolí kostela svatého Jimrama. Původní Perníková brána dostala, jak říká text, své jméno podle toho, že u ní stávaly stánky perníkářů.

Několikrát se v próze setkáme s frází „ pryč od Vídně a Říma“. Jde o silné protikatolické hnutí, jehož stoupenci si katolictví stereotypně spojovali s rakouskou monarchií. Města Vídeň a Řím tyto instituce představovala. Hnutí vzniklo po založení Československa.¹⁷⁶ Heslo „ pryč od Vídně a Říma“ je modifikací původně rakouského nebo německého „Los von Rom“.¹⁷⁷

„Městečkem protéká potok či říčka Škaredka, která je tak malá, že by ji školní atlas nezaznamenal ani, kdyby pod tímto jménem a v této podobě vskutku existovala.“¹⁷⁸ Jak si můžeme opět všimnout, autor opět zdůrazňuje fiktivnost. Ale v tomto případě se jedná o hydronymum reálného objektu – stejným jménem nazýváme jeden z přítoků Vsetínské Bečvy. Nicméně není pravděpodobné, že by měl autor na mysli opravdu tento potok. Proprium

173Srovnej: KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 89.

174PROFOUS, A.: *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Díl II. CH–L*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1951. S. 317.

175Srovnej: KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 166.

176KRUŽÍKOVÁ, J.: Mezi „Pryč od Říma!“ a „Modem vivendi“: z osudů katolické církve v Československu za první republiky a za německé okupace. *Lidé města*, 1995, č. 3. S. 84–92.

177PEČENKA, M. a kol. : *Encyklopedie moderní historie*. Praha: Libri, 1998. S. 263n.

178KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 5.

vzniklo spíš podle kvality toku. Další hydronymum v textu – říčka Šipka – vzniklo asi podle tvaru toku.

2.2.3 Chrématonyma, jména budov

Odlehlý a zpustlý hostinec, kde jeho majitel zaměstnává i doroty, se v knize jmenuje Havránka. „*Z vyličených důvodů, počínaje vrbami a konče popisem smilnic, nazveme zde instituci pietně Havránkou.*“¹⁷⁹

„Hubertus: Holáčovy Ia srnčí pašťkové konzervy“ dostaly svůj název pravděpodobně po svatém Hubertovi, patronovi lovu, který bývá znázorňován s jelenem. Označení Ia popisuje kvalitu výrobku, první jakost.

V německé kavárniče v pohraničním městečku neurčitého názvu visí čerstvé číslo Prager Tagblatt. Jednalo se o skutečné demokratické periodikum, které přestalo vycházet až za německé okupace.¹⁸⁰ Naopak noviny jako Die Sturmstaffel, Die Nordpanzerfaust, Der arische Kampf zde podle vypravěče nenacházíme, protože podle židovského osazenstva můžeme (spolu s vypravěčem) usoudit, že nejde o nenávistný antisemitský podnik.¹⁸¹ Poslední ze jmenovaných periodik, Der arische Kampf, jsou odkazem na skutečně vycházející české noviny Árijský boj.¹⁸² Jiné ze jmenovaných novin, Die Nordpanzerfaust, odkazují, podobně jako ty poslední, na skutečné periodikum vycházející v Německu za druhé světové války – Panzerbär.¹⁸³ Podobný postup se dá očekávat i u periodika Die Sturmstaffel.

Kapesní rekviem Bohuslava Kodry obsahuje obvyklá pojmenování částí mše za zemřelé: Introitus, Kyrie II, Graduale, Tractus, Offertorium,

179KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 65.
Srovnej: tamtéž, s. 63nn.

180Prager Tagblatt. Praha: J. Mercy, 1887–1939.

181Srovnej: KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 82.

182Arijský boj: ústřední list Protižidovské ligy. Praha: Protižidovská liga, 1940–1945.

183Srovnej např. s obrázkem titulní strany periodika Panzerbär [citováno 19. dubna 2011].
Dostupný z WWW: <<http://www.dhm.de/lemo/objekte/pict/d2y00503/>>.

Sanctus, Agnus Dei, Communio.

2.2.4 Zoonyma

Velcí psi na způsob bernardýnů „ (...) zvaní *Harýk a Barýk* (srovnej též *Bezděkova Tobíka*)“¹⁸⁴ a v ukázce zmíněný pes Tobík mají všichni jméno tvořené sufixem -ík/-ýk. Vypravěč k tomuto jevu dále dodává poznámku, že „prostřednictvím aristokracie se dostala do Čech anglická lovecko-sportovní kultura a s ní i psí jména, která si však lid počestil.“¹⁸⁵ Přípona -ík/-ýk je deminutivní a používá se pro maskulina.

184KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. S. 190.

185Tamtéž.

2.3 Zámecký pán aneb Antikuro

Tento fiktivní příběh je zasazen do reálného časoprostoru komunistického Československa na přelomu 50. a 60. let. Pro vnímání díla *Zámecký pán aneb Antikuro* je důležité vědět, že se při jeho vzniku autor inspiroval idylickou prózou Viktora Fischla *Kuropění*, která je psaná bez znalosti přesných reálií života v normalizačním Československu. Křesadlo se k tomu přiznal hned v úvodu knihy (s příznačným názvem *Omluva či výklad Viktoru Fischlovi*). Dokonce píše, že pracovní název pro jeho román zněl *Antikuro(pění)*. Svůj literární počin ospravedlňuje tím, že nemůže dovolit, aby si kdokoliv myslel, že je život v naší republice, a už vůbec ne v době vlády komunistického režimu, idylický: „*Ale padla na mne taková lítost nad tím, jak málo vědí staří poúnoroví emigranti o životě v sovětském protektorátu (...)*“.¹⁸⁶ Ohrazuje se proti tomu i na základě kladného přijetí Fischlova díla tehdejší exilovou literární kritikou, která označila *Kuropění* za „českou skutečnost“¹⁸⁷ (Jaroslav Dresler se tak vyslovil přímo na přebalu Fischlovy idylické prózy).

Dostáváme se tedy k samotnému názvu díla, respektive k jeho podtitulu – Antikuro. Při tvorbě názvu vyšel z originálního pojmenování díla a použil postup prefixace a krácení. Idyličnost Fischlova románu obrátil připojením prefixu anti-, a jeho název tak nese jednoznačně opačný význam. Tedy již on sám nám napovídá, co se dá od celého díla očekávat, čtenář může vytvořit obsah (který do jisté míry vychází z Fischlova *Kuropění*¹⁸⁸) nebo alespoň způsob autorova zobrazování „skutečnosti“. Jak Křesadlo tvrdí o své knize hned v samotném úvodu: „*Nebude fotograficky realistická, ale povede-li*

¹⁸⁶KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 8.

¹⁸⁷Tamtéž.

¹⁸⁸Srovnej: VESELÝ, P.: *Viktor Fischl: Osobnost česká i izraelská*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/37166/1/VeselyP_ViktorFischl_VN_2010.pdf>. S. 21–30.

se mi, bude pravdivá v základních dimenzích, které by si měl svět uvědomit.“¹⁸⁹
Předznamenává tak, že jeho dílo bude antiidylou, zkrátka Anti-kuro(pěním).

Na titulu díla je zajímavé také to, že obsahuje označení Zámecký pán.¹⁹⁰ Čtenáři se může zdát, že se jedná o hlavní postavu nebo o hrdinu, který nás bude dílem provázet. Není tomu tak. Přesto se kolem „zámeckého pána“ Jana odehrává mnoho situací, které tvoří syžet díla.

2.3.1 Antroponyma

Skutečná hlavní postava – doktor – nemá jméno. Ani jednou není zmíněno, že by se doktor nějak jmenoval, naopak, jeho bezejmennost je tematizována, když na ni upozorní Dolly Venturová: „*Doktore, ' koptala – teprv teď jí napadlo, že mu říká jen «doktore», že nezná jeho jméno - ,Doktore, co je, co se stalo?*“¹⁹¹ I v jiných situacích si čtenář uvědomí, že doktorovo jméno nebylo nikdy vysloveno: „*Lampa nad vchodem, osvěčující cedulku ,Lékař, ' (...)*“¹⁹², „*Za šňůrkou byla zastrčena obálka a na ní jeho jméno a titul.*“¹⁹³ Komicky pak zní věta, kterou pronese sám doktor: „*Prosím vás, soudruhu, já jsem doktor Tenaten, obvodní lékař z En.*“¹⁹⁴ (K bezejmennosti městečka, ve kterém se příběh odehrává, se ještě vyjádříme.) Vypravěč se jednou zmiňuje o „našem doktorovi z En“, jinak pouze o (našem) doktorovi.

Podle D. Hodrové¹⁹⁵ a Ž. Procházkové¹⁹⁶ je bezejmennost silně

189KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 9.

190Např. podle D. Hodrové lze v propriální analýze věnovat pozornost i apelativním označením, protože pokud zastupují důležitou postavu, která není označovaná propriem a my bychom takové apelativní pojmenování opomenuli, naše analýza by nebyla úplná. Srovnej: HODROVÁ, D.: Jméno postavy v románu. In: Hodrová, D.:...*na okraji chaosu...*: Poetika literárního díla 20. století. Praha: Torst, 2001. S. 606n.

191KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 137.

192Tamtéž, s. 203.

193Tamtéž, s. 248.

194Tamtéž, s. 186.

195HODROVÁ, D.: Jméno postavy v románu. In: Hodrová, D.:...*na okraji chaosu...*: Poetika literárního díla 20. století. Praha: Torst, 2001. S. 605.

196PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Jména postav v próze a nejednoznačnost jejich identifikace

příznaková, pokud se s ní setkáme u hlavní postavy (něco jiného je bezejmennost postav epizodních apod.). *Zámecký pán aneb Antikuro* patří k takovým příběhům, kde se jméno hlavního hrdiny, přestože chybí, nehledá, kde jeho bezejmennost není nijak zvlášť komentována (až na uvedený případ s Dolly) a ani na konci vyprávění se postava bezejmennosti nezbaví. Snad by se dal doktorův případ srovnat s příkladem, který uvádí Hodrová¹⁹⁷, totiž že jeho bezejmennost může vyjadřovat obyčejnost hrdiny, obyčejnost příběhu, činí ho obecnou postavou, typem, který může být kdekoliv mezi námi, jak tomu je v případě hlavní postavy Čapkova *Obyčejného života*, na který Hodrová upozorňuje. Ani podle nás není *Antikuro* „(...) příběhem s jednoznačným smyslem, jasným posláním, nestojí za ním teze, naopak je problematizací podobně jednoznačného příběhu (...)“¹⁹⁸, stejně tak Hodrová vnímá i *Obyčejný život*.

U Křesadlových textů je nutné si všimnout tzv. hypertrofie jmen, tedy přesycení jmény, pojmenování se často dostane i té nejméně důležité postavě v příběhu (i u naší prózy jsou například pojmenování synové lesmistra, kteří pomáhají při zinscenování lovu na medvěda – Vašek a Jarda Baudyšovi, přitom mají v příběhu zcela epizodní roli). Zvláštní je tedy doktorův případ proto, že je v románu jedinou důležitou postavou, která zůstala beze jména. Téměř všechny ostatní postavy jméno mají, většinou dokonce úplné (rodné jméno i příjmení). To z doktora činí postavu výjimečnou, která má v díle mimořádné postavení.¹⁹⁹ V souladu s Procházkovou by se dalo říci, že doktor je takzvaným redukováným typem postavy, která byla o svoji identitu připravena zvenčí nebo která se o ni připravila sama.²⁰⁰ Z románu se totiž dozvídáme, že se doktor

(poznámka k narušování identifikační funkce jmen). In: Polách, V. P. (ed.): *Bohemica Olomucensia 2 – Philologica juvenilia*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. S. 246–252.

197HODROVÁ, D.: Jméno postavy v románu. In: Hodrová, D.:...*na okraji chaosu...*: *Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. S. 606.

198Tamtéž.

199Tamtéž, s. 607.

200PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Jména postav v próze a nejednoznačnost jejich identifikace

nachází v pohraničí právě proto, že chtěl utéct od svého dosavadního života, rozvedl se s Jiřinou a „zahrabal se“ daleko od kultury, přátel a perspektivní práce.

Podle Procházkové nejsou apelativní označení takových typů postav, jako je náš doktor, „(...) označení[mi], která by byla na stejné úrovni jako jména, vnímáme je jako náhražky, které sice postavu identifikují, ale tato funkce je u nich přesto v porovnání s vlastními jmény zřetelně narušena a oslabena.“²⁰¹ Doktor je pro nás tedy dále záhadou.

Petr Ventura je „všemocn[ý] předsed[a] místní organizace strany, národního výboru, mlékařského družstva a kdečeho dalšího“.²⁰² Tato postavička chtě nechtě působí groteskním dojmem, ať už díky svému zjevu nebo své mluvě, dá-li se to tak nazvat, komunisticky příznakové. Nikdo z ostatních postav nepoužije tolikrát oslovení soudruhu, jako soudruh Petr Ventura: „Já nevím, jestli znáš, ale to jistě znáš, film od dvou - ale co to říkám, no, vlastně jsou soudruzi, jsou, i když si toho nemusí být plně vědomi - proč? - protože jsou na straně pokroku!!! - soudruha - proč ne! SOUDRUHA! Salvadora Dalího a soudruha Buñuela – Louise! (...).“²⁰³ „Tak jako to napsal, soudruhu, soudruh Pavel Kohout, a to, soudruhu, pořád ještě platí (...).“²⁰⁴

Vypravěč se přímo vyslovuje ke vzniku rodového jména Venturů: „(...) jejich jméno pocházelo od rodového hesla: VENTURA ULTIMA NON SUNT FUGIENDA, tj. v tom smyslu, že smrti nikdo neuteče, anebo snad taky, že se jí má mužně čelit. Nebo něco na ten způsob.“²⁰⁵ Již jsme zmiňovali, že

(poznámka k narušování identifikační funkce jmen). In: Polách, V. P. (ed.): *Bohemica Olomucensia 2 – Philologica juvenilia*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. S. 246–252.

201PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Jména postav v próze a nejednoznačnost jejich identifikace

(poznámka k narušování identifikační funkce jmen). In: Polách, V. P. (ed.): *Bohemica Olomucensia 2 – Philologica juvenilia*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. S. 246–252.

202KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 11.

203Tamtéž, s. 16.

204Tamtéž, s. 82.

205Tamtéž, s. 12.

Venturův vzhled může budit dojem grotesknosti – trpí totiž zvláštní dědičnou anomálií, jeho tělo je úplně holé, narodil se bez vlasových kořínek (tvoří tak směšnou dvojici s kamarádem Jurou Buškem, který naopak trpí nadměrnou chlupatostí). Jak se vypravěč vyjadřuje, jistě měl tuto anomálii i zakladatel Venturova rodu, usuzuje tak právě z jeho jména, které znělo Sezema Holousek de Venturis (nezapomene nás rovněž upozornit, že podle starého pravopisu se jméno psalo Holúsek). Z tohoto jména lze krásně vyčíst pojmenovací motiv – vzniklo na základě jeho „holého“ vzhledu. S lysostí Ventury souvisí i posměšná přezdívka, opět motivovaná oním lysým vzhledem, kterou Petra označovali spolužáci na gymnáziu: „*To víš, já jsem to neměl lehký (...) s tou holou hlavou vod malička - sice jsem měl paruku, ale to se vědělo a kluci, darebáci, mi ji shazovali i mi ji schovávali (...) - já vám dám Ventura - plešura!*“²⁰⁶

Ovšem nesmíme se nechat zmást etymologií, kterou nám autor ve spojitosti s příjmením Venturů předkládá, a využijeme další indicie, kterou nám nabízí, totiž existence předsedova bratrance Ládi. Nejdříve se s ním setkáváme jen prostřednictvím několika narážek z Venturových úst. Postupně se dozvídáme, že bratranec Petra Ventury Láďa (označovaný také jako Ladislav), nesoucí stejné příjmení, byl spisovatelem, a ještě později, že napsal knížku pro děti o medvěďáři a jeho medvědovi s názvem Kokoška a Jožka Kokološka. Pokud ne dříve, tady si jistě uvědomíme, že předobrazem Ladislava Ventury byl Vladislav Vančura a u knihy Kokoška a Jožka Kokološka se Křesadlo inspiroval názvem *Kubula a Kuba Kubikula*. Utvrzují nás v tom další a další indicie (např. „*(...) Bulgakov byl taky doktor - jako náš Láďa*“²⁰⁷ – Vladislav Vančura byl povoláním praktický lékař, „*(...) radši se budu kochat a opájet jadrným písmáckým jazykem našeho Láďika*“²⁰⁸ – podle E. Lukeše²⁰⁹ pocházel

206KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 81.

207Tamtéž, s. 16.

208Tamtéž, s. 208.

209LUKEŠ, E.: slovníkové heslo Vančura Vladislav. In: Menclová, V. a kol.: *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Libri, 2005. S. 712.

Vladislav Vančura z písmáckého protestantského rodu atd.). Křesadlo zde použil principu hláskové obměny a místo původního jména Vančura užil formu Ventura. Podobnost jmen Ladislav a Vladislav je potom naprosto zřejmá.

Dolly Venturová, dcera předsedy Petra Ventury, má na svou dobu docela neobvyklé jméno. „*Byla to Venturova dcera, (...) která byla známa pod imperialistickým, toho času poněkud staromódním jménem Dolly. Jak se doktor možná nikdy nedozvěděl, předělala si toto jméno z původního Darina, pod kterým byla zanesena v příslušném seznamu či matrice narozených, vykazujíc tak sovětskou pravověrnost rodičů.*“²¹⁰ Můžeme se také domnívat, že si tuto změnu jména prosadila poté, co se seznámila s Jimem a plánovala odjet s ním do Camfordu studovat na univerzitě. Ale to nemůžeme doložit z knihy, neboť k jejímu přejmenování došlo již v době, která předcházela času hlavního příběhu, a všichni, i otec, byli zvyklí ji takto oslovovat. Občas se setkáme se zdobnělinou Dollinka (nebo též Dolinka), kterou používá její otec, když ji utěšuje („*Tak se nestarej, Dollinko, táta všechno zařídí.*“²¹¹), pasák Jano, když ji přemlouvá, aby s ním zůstala na zámku („*Dollinka, srdienko moje*“²¹²), a jednou tato zdobnělá podoba jména zazní i z úst doktora, ovšem s ironickým podtónem („*(...) na tebe, Dollinko, na tebe už nešáhnu ani klacíčkem*“²¹³). Bývá zmiňována jak ve spojení s příjmením Venturová, tak bez něj, a to v docela vyrovnaném poměru.

Nyní uvažujme, proč autor pro postavu Dolly vybral zrovna toto jméno. Proprium Dolly už na první pohled evokuje cizost – zdvojením hlásky l nebo pro češtinu nezvyklým zakončením na tvrdé -y. Základní podobou tohoto hypokoristika je anglické jméno Dorothea, které nese význam dar boží.²¹⁴ Avšak slovo „dolly“ znamená v angličtině panenka. To se opravdu k charakteru

210 KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 71.

211 Tamtéž, s. 125.

212 Tamtéž, s. 213.

213 Tamtéž, s. 138.

214 KNAPPOVÁ, M.: *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 208

této postavy hodí. Je to rozmazlená slečna, ke které se její otec chová jako k malému dítěti, přestože je už plnoletá. Je psychicky labilní a často brečí, navozuje tak dojem bezbranné dívenky, okolo které se musí chodit po špičkách a brát na ni ohledy, což její otec opravdu dělá. A navíc, jako Venturová také trpí onou dědičnou anomálií (nemá vlasové folikuly), jinými slovy, je po celém těle holá, což může silně evokovat panenku. Ne náhodou se na konci knihy vdá za muže, kterého přitahují osmiletá děvčátka.

Jano, slovenský pasák krav žijící na zámku Rozkoš, dostal své jméno od autora nejspíš pro svou obyčejnost a jednoduchost. Neumí číst ani psát, nejí přiborem a podobně. Křesadlo možná jméno použil v souvislosti s lidovou písní *Pásol Jano tri voly*²¹⁵. Pro Janovu prostotu si z něj Ventura a lidé kolem dělají legraci. Oslovují ho „gróf“, přestože o urozeném původu či panských způsobech nelze u Jana mluvit. On sám o sobě někdy mluví jako o „buta Jánoš“, což je maďarsky hloupý Jánoš, Janek, nebo buta Tót – hloupý hlídač²¹⁶. Ani ostatní o něm nemluví nijak lichotivě: „*Jano, ty sviňa slovenská*“²¹⁷, „(...) *do toho zámku kravínského, za tím pasákem debilním, za tím Janem, co se mu říká gróf!*“²¹⁸, kromě doktora, jak vidíme z ukázky, o něm i vypravěč často mluví jako o debilním kravařovi Janovi.

Když byl Jano mladší, posměšně mu přezdívali Gandár Jánoš, protože sexuálně zneužíval husy, které mu byly svěřeny. Tento maďarský výraz Jano přeložil jako Jano Husiak. Když se začal tomuto označení bránit slovy, že proti gustu žádný dišputát, tak mu zase začali říkat Gandár Gusto, tedy ve slovenštině Gusto Husiak. Tato přezdívka samozřejmě připomíná jméno jednoho z československých státníků Gustáva Husáka.

215PAVELKA, E.: Zdrobněliny lichotné a mazlivé. *Naše řeč*, 31, 1947, č. 9–10. S. 163–165.

216Ve skutečnosti jde o pejorativní označení Slováka v maďarštině. Jako doklad viz píseň *Drevorubač Slovak* ve zpěvníku: CHLUMECKÝ-ENŠPENGER, V.: *Spevník robotníckych piesní*. Martin: Matica slovenská, 1977. S. 28.

217KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 196.

218Tamtéž, s. 139.

Mezi přezdívkami by se dalo zařadit i oslovení Ficko, kterým Jana tituluje Petr Ventura. Jedná se o posměšné, pejorativní oslovení, neboť jeho význam je pomocná síla, sluha.²¹⁹ Jano ho nejdříve přijímá, jak je od vrchnosti zvyklý („(...) oni mi hovorili, že Ficko – oni ma volajú, že Ficko“²²⁰), ale jednou se vzbouří, když přijde požádat Venturu o dceřinu ruku a Ventura se mu vysměje, protože má na sobě oblek z 19. století: „Ficko, co to máš za maškaru, ty somár?’ (...) za obvyklých okolností by byl asi jeho výrok okomentoval ušlápnutým úsměvem. Jeho nová situace, okolnost, že má v domě ženu, která se o něho stará, která se mu oddává ne z nutnosti nebo ze strachu, jako Němky před odsunem, která se mu neposmívá jako všechny ostatní a ten první večer i ona sama, to vše naplnilo Jana sebevědomím a jakousi hrdostí. (...) ‚Tu je neni nič k smiechu, pán súdruh,’ pravil dôstojne (...). ‚Aj sa volám Jano a nie Ficko.’ Ale Ventura se smál ještě víc (...).“²²¹

Jak se u takové osoby, kterou nikdo nebere vážně, dá očekávat, neoslovují ho příjmením, dokonce ani vypravěč se o jeho příjmení nezmiňuje. Poprvé a naposled zazní (navíc spolu s „úřední“ podobou jeho křestního jména, která se objeví také pouze jednou v celém textu) při Janově žádosti o Dollyinu ruku: „Pán súdruh Ventura, ja gróf Ján Hrča zo zámku Rozkoš, povoláním družstevný čordáš, vás týmto zdvorile žiadam aj pýtam o ruku vašej slečny dcery Dolly rodenej Venturovej.“²²² Janovi stouplo sebevědomí natolik, že si troufl představit se s něčím, co by se dalo považovat za šlechtický přídomek – Ján Hrča ze zámku Rozkoš. Ale jak se dá čekat, nesklidil nic jiného, než smích.

Seržán Sentenský, doktorův přítel z řad lesních dělníků z trestu, je v knize prezentován jen pod tímto označením (i jednotlivě jako seržán nebo jako Sentenský). Označení „seržán“ je jistě spojeno se Sentenského vojenskou

219KLIMEŠ, L.: *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. S. 172.

220KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 21.

221Tamtéž, s. 160.

222Tamtéž, s. 171.

kariérou v cizineckých legiích. Příjmení Sentenský se svým zakončením na -ský je příjmení v češtině obvyklé, tvořené od místního jména. Tento typ je používán v romantické literatuře. Na tento motiv lze usuzovat i v Antikuru, protože Sentenský rád vypráví o dobrodružstvích z cest po cizině, kde mimo jiné zachraňoval životy lékařskou svépomocí, jezdí na bujném koni, bydlí v romantické horské chaloupce, svého vnuka pojmenuje frankofilně Gaston a sám si nechává říkat seržán. To vše zapadá do hypotézy o romantickém hrdinovi červených knihoven. Příjmení lze vyložit také jako odvozeninu od slova sentence, tedy úsečnost, stručnost,²²³ v souvislosti se Sentenského vojenskou kariérou.

Jeho dcera Květa, slabomyslná dívka s absolutním sluchem, není v syžetu nijak zvlášť činná. Její obyčejnosti odpovídá i její obyčejné jméno.

Jura Bušek, přítel Petra Ventury, ministerský pracovník, je v textu vzpomínán jen pod touto hypokoristickou podobou rodného jména Jiří. To je zvláštní, pokud uvážíme, že se má jednat o váženou osobu z ministerstva. „(...) *Jura Bušek – von je původně z Moravy, proto je Jura, víš, z Moravy, ze Slovácka, jeho otec tam měl kořalnu,*“²²⁴ vysvětluje Petr Ventura lesmistrovi. Často je jeho postava spojována s bodrostí, která je prý pro Moravany příznačná: „*Jura Bušek se s Venturou srdečně přivítal, jak to vlastně odpovídá jeho bodrému moravskému jménu*“²²⁵, „(...) *tančí Dolly hbitý čardáš s bodrým Jurou Buškem (...).*“²²⁶ Jako by si z něj autor neustálým upozorňováním na moravský původ dělal legraci. Vzápětí se totiž dozvíme, že Jura Bušek podstoupil změnu jména. Dokonce se u něj setkáme s přejmenováním hned dvakrát. Jednou k němu dojde ještě před časem hlavního příběhu a Ventura se o něm v textu jenom zmiňuje: „(...) *někteří jsou proti němu, že se dřív*

223 PETRÁČKOVÁ, V. a kol.: *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1998. S. 685.

224 KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 78.

225 Tamtéž, s. 188.

226 Tamtéž, s. 242.

jmenoval Buxbaum. “²²⁷ Nevíme, kdy si Bušek německé jméno změnil, takže nelze zjistit motiv tohoto činu. Přestože Bušek už nevystupuje pod svým původním jménem, ostatní postavy u něj židovský původ tuší, například i pasák Jano nebo obyvatelé cikánské osady Vajsgrýnu: „(...) *podupává a juchá, nejsa si však vědom toho, že poťouchlí nomádi mu vyhrávají maďarskou antisemitskou píseň (...)*.”²²⁸ Tato změna jména postihne i Buškova syna Honzu (Jana), kamaráda z Dollyiny party. S druhou změnou jména se v Buškově případě setkáme tehdy, když písemně komunikuje se zahraniční návštěvou, konkrétně s Němcem z NSR, a pozmění pravopis svého jména na německý – Herr Buschek. „*Ten Herr Buschek, to je můj kamarád Bušek, Jura Bušek (...)*,”²²⁹ vysvětluje opět lesmistrovi Ventura.

Breburda, další z Venturových spolupracovníků, vrchní okresní estébák, je charakterizován jako „*hlavní gestapácká svině radostného dneška pro okres*.”²³⁰ Na to, jak by jeho funkce měla nahánět strach, zní jméno soudruha Breburdy spíš komicky. Pokud si jeho jméno spojíme s tím, jak nám vypravěč popisuje jeho vzhled – totiž s tím, že vypadá jako „chicagský mobster z let dvacátých“, tedy jako drsný mafián a gangster, přidá to na komičnosti postavy. Podle J. Holého²³¹ je hláska *r* kakofonická a u Breburdy může přispívat její opakování k tomu, že je nám už od počátku nesympatický. Příjmení Breburda vzniklo z označení bodné zbraně (burdýř)²³², to je pro vrchního okresního estébáka příznačné pojmenování.

Hanka je Lužická Srbka, jejíž příjmení je zmíněno pouze při jejím symbolickém pohřbívání – Hanka Smoler'. Jedná se o typické příjmení tohoto

227KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 78.

228Tamtéž, s. 242.

229Tamtéž, s. 78.

230Tamtéž, s. 106.

231HOLÝ, J.: Funkce jmen postav v dílech Karla Čapka a Vladislava Vančury. In: *Česká literatura*, 32, 1984. S. 459–476.

232MOLDANOVÁ, D.: *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2004. S. 33.

národa.²³³ Doktor i vypravěč o této ženě mluvili vždy jako o Hance nebo Haničce – kladné zabarvení hypokoristika prozrazuje doktorovu náklonnost k ní už od začátku. Ta se potvrzuje i v doktorových snech a později i v touze pojmout ji za ženu. Naopak ona sama se doktorovi do dopisu podepíše jako Hanna. Zvolení této podoby jména vystihuje chlad, se kterým doktora opouští. Uteče s Hansem do západního Německa, za lepšími možnostmi a doktor ani čtenář se neubrání zklamání z toho, že jejich vztah byl celou dobu jen přetvářka.

Jim je Brit, který určitou dobu udržoval vztah s Dolly Venturovou. Mluví se o něm jako o (středostavovském) Angličanovi, Britovi, soudruhovi z Anglie, khůl Ňglišmenovi atd. Dolly jej v rozhovorech s ním oslovuje Džimy bój (chlapeček Jim), čímž vyslovuje posměch nad jeho impotencí. Je vhodné alespoň ve zkratce zmínit silný komický účinek promluv v Dollyině špatné anglické výslovnosti, které jsou náležitě foneticky přepsané (např. khůl Ňglišmen, Džimy bój, Slouv-k džouk²³⁴ apod.).

S příjmením lesmistra Baudyše se čtenář seznámí zvláštním způsobem. Nejdříve se o něm mluví pouze jako o lesmistrovi s rudou bradkou, když ale jeho role v příběhu nabude důležitosti, zazní jeho příjmení. Vypravěč pojmenovací akt komentuje takto: „*Stáli nad ním Ventura, Breburda a onen zrzavý lesmistr, který by se mohl jmenovat třeba Baudyš. Tak se totiž z nějakého důvodu v Čechách lesní personál jmenuje velmi často, jako např. zase skláři se jmenují Rykl, Plešing a Štróbl.*“ Tuto narážku pochopíme až tehdy, když se v díle *Fuga Trium* seznámíme s postavou lesmistra Františka Baudyše²³⁵. Autor zvolil pro oba lesmistry stejné příjmení, přičemž čtenáře upozornil na intertextuální aluzi. Za pozornost stojí i poslední tři zmíněná jména: Rykl, Plešing a Štróbl. Jak je známo, Křesadlo pocházel po babičce ze

233MUDRA, J.: O lužickosrbských jménech vlastních v češtině. *Naše řeč*, 52, 1969. S. 30–34.

234KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 135.

235Srovnej: KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. S. 147.

sklářské rodiny. Jak totiž vidíme z rodokmenu²³⁶, babička Jana Křesadla (pravým jménem Václava Jaroslava Karla Pinkavy) byla za svobodna Plešingerová, odtud tedy s největší pravděpodobností autor čerpal inspiraci. Podobu jména upravil odtrhnutím německé přípony -er. O zdroji dalších dvou propriet – Štróbl a Rykl – čteme v následujícím úryvku ze vzpomínek J. Pinkavy: „*Všichni skláři bývali spřízněni mezi sebou křížem krážem, mnohdy jako skláři pracovali vlastní bratři, švagři i bratrance, 'pánovi' na jeho huti. Bývali to Plešingrové, Štroblové, Rücklové, Jungwirthové, Paulové, Landové, Haslingerové, Pufferové, Nachtmüllerové, Koppové a všichni samá 'přízeň'*“.²³⁷ Obě příjmení se objevovala v rodinném podniku Pinkavových. Lesmistru Baudyšovi chybí jméno křestní.

Synové lesmistra Baudyše, mladší Václav a starší Jarda, jak bylo řečeno, nehrají v románu nijak velkou roli, jejich postavy jsou jen epizodní (přesto se ale dá říct, že mladší Vašek zaujímá v díle větší pole působnosti než starší Jarda). Proto je autor nepojmenoval žádnými zvláštními, příznakovými jmény, ale vybral jména naprosto běžná. Synové jsou v díle označováni pouze těmito hypokoristiky, někdy i ve spojení s příjmením Baudyš, na scéně se totiž zjevují až poté, co jejich otec dostane jméno.

Západoněmecký továrník Günther Währwohl je také postavou, u které došlo ke změně jména. Je to původem sudetský Němec, který v pohraničním městečku bydlel před odsunem a vrací se, aby se znovu setkal s rodným krajem. Sám prozrazuje toto: „*(...) ale já přece jen – já vám to říkám, pane Venturo, až teď, že to zůstane jaksi v rodině – já jsem si změnil jméno na Währwohl, protože to je jaksi, že ano – ono Werwolf pro obchodníka – vzbuzuje to dojem jakési kořistnické nesolidnosti – divím se, že to nikdy*

236PINKAVA, V. Z. J.: *Rodokmen Jana Křesadla*. [citováno 19. dubna 2011] Dostupné z WWW: <<http://www.kresadlo.cz/rodokmen.htm>>.

237PINKAVA, J.: *Hut: sklářství před 150 lety*. [citováno 19. dubna 2011] Dostupné z WWW: <<http://www.kresadlo.cz/hut.htm>>.

nevadilo tatínkovi – no, nevadilo, lidé ho měli rádi (...).“²³⁸ Werwolf je mimo jiné název sudetoněmeckých záškodnických jednotek, které svou činnost prováděly za druhé světové války právě v Sudetech. Zkratkou sudetoněmeckého spolku Werwolf byla dvě překrývající se W. Stejně je podepsána i sbírka básní Gedichte, kterou doktor našel v domě po sudetských Němcích, ve kterém bydlí. Básníkův podpis v nalezeném rukopise – W. W. – může být opět odkaz přímo k onomu záškodnickému spolku. Později se dozvídáme, že šlo o iniciály autora sbírky Wolfganga Werwolfa, bratra Günthera Währwohla. Aluze na záškodníky ze Sudet je tedy natolik zvýrazněna, že nemůže jít o náhodu (W. W., příjmení Werwolf, změna jména). Werwolf také znamená vlkodlak, a to možná západoněmeckému majiteli továrny na hygienické zboží též vadilo, protože to, podle jeho vlastních slov, může v zákazníkovi vyvolat pocit, že je nesolidní a kořistnický.

Zvláštní skupinu jmen představují obyvatelé cikánské osady Vajsgrýnu. Tak jako židovské etnikum používá svá typická jména, tak i etnikum romské mívá jména, ze kterých lze rozeznat etnický původ nositelů. Toho se využívá i v *Antikuru*, obyvatelé vesnice nesou jména Balogh a Biháry. Obě příjmení jsou původu maďarského. Z křestních jmen se objevuje Lájoš (hypokoristická podoba maďarského jména Lajos²³⁹), Pišta a Góno.

Toto romské etnikum je v knize výlučně nazýváno jako cikánské, několikrát se objeví i humorné označení nomádi („(...) *opustil vesnici za kombinovaného lamentování indických nomádů, kteří, jak známo, sídlí v naší zemi již od dob husitských válek*“²⁴⁰, „*pořouchlí nomádi mu vyhrávají maďarskou antisemitskou píseň*“²⁴¹ atp.), které naráží na jejich kočovný způsob života.

238KŘESADLO, J.: *Zámecký pán aneb Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 233.

239KNAPPOVÁ, M.: *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 122.

240KŘESADLO, J.: *Zámecký pán aneb Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 202.

241KŘESADLO, J.: *Zámecký pán aneb Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 242.

Mezi postavy, které hrají v příběhu minimální roli, patří Hans, „sluha a šofér a obecné faktotum“ Günthera Wähwohla. Jak je u sluhů obvyklé, nemá v textu příjmení, je označován pouze jako Hans, navíc Němec Währwöhl ho oslovuje, aniž by jeho jméno skloňoval, což je v němčině obvyklé. Pro německého sluhu je to jméno časté, stejně jako by pro francouzského sluhu bylo jméno Jean. V souvislosti s teorií Pavla Odaloše o iniciálové souvislosti²⁴² si můžeme povšimnout, že jména Hans a Hanka jsou si hláskově podobná nejen počátečním písmenem, ale celou počáteční skupinou hlásek – totiž han-. Může jít o předznamenání toho, že spolu tito dva nakonec utečou, předznamenání jejich blízkosti.

Němka Helga, jedna z žen, které pasák Jano za dob svého působení v revoluční gardě zneužíval při výsleších, má typické německé jméno, jehož klasifikační funkcí je odkázat k německé národnosti. Doktorova bývalá manželka Jiřina (kterou lékař soustavně nazývá kráva) se v příběhu vlastně ani neobjevuje, je pouze zmiňována, nemá žádnou velkou roli a proto nese také obyčejné české jméno.

Pacienti z doktorovy ordinace či z výjezdů se vyznačují tím, že jako epizodní postavičky nesou zcela všední jména či pouhá apelativa. Pepíček, mladá paní Horáková, která zmiňuje i svého manžela Frantu, nemluvně Věruška, dřevař Václav Novák, poštmistr, profesor, bába, holka apod. Mezi ně se dá zařadit i družka seržána Sentenského Máňa, která je pouze zmíněna v krátkém úseku na konci knihy.

Křesadlovy postavy mají předobraz v reálné skutečnosti, autor si propůjčuje charakteru svých přátel i nepřátel, „(...) užívá cílené kamufláže. *Kdo se má poznat, ten se pozná.*“²⁴³ Takto jednoduché to ale nemá čtenář, který

242ODALOŠ, P.: Literárne vlastné mená v románe Maxima E. Maktina Mexická vlna. In: David, J. (ed): *Mnohotvárnost a specifická onomastika*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. S. 373.

243ČÁSTKOVÁ, P.: *Realita a fikce v díle Jana Křesadla*. Bakalářská diplomová práce.

předobrazy Křesadlových postav nezná. Může si ale nechat poradit, protože v díle bývá často obsažena nápověda. Tu můžeme rozluštit z formy vlastního jména, kterého autor užije. Například hned v druhé kapitole se prostřednictvím vypravěče *Antikura* setkáváme se slavným česko-italským architektem Alfonsem Lemuragem. Ten na začátku 19. století vytvořil návrh pro barokně gotický zámek Rozkoš, který v městečku stojí. Jméno má totiž bezpochyby vzor ve jméně skutečného architekta Anselma Luraga²⁴⁴. Autor ho obměnil vsunutím slabiky -em- a tak posílil jeho cizokrajnost.

Za povšimnutí ovšem stojí, že toto jméno je (těžko říct, zda nedopatřením či schválně) v průběhu románu změněno (či zaměněno). Zatímco ve druhé kapitole se třikrát setkáváme s Alfonsem Lemuragem, v kapitole páté již doktor mluví o Anselmovi Lemuragovi. Toto jméno mu pak zůstává až do konce knihy. Nic nenaznačuje, že by šlo o jinou osobu, či že by snad měl architekt mít tři jména, je proto nejpravděpodobnější, že došlo k pouhému omylu. Druhá verze stavitelova jména, Anselm, se shoduje s rodným jménem architekta skutečného, a to naši domněnku potvrzuje.

Velkou skupinu tvoří v Křesadlově díle jména plnící funkci klasifikační, respektive časově a místně klasifikační. Autor jich používá, aby své dílo ukotvil do určitého časoprostoru. V románu *Zámecký pán aneb Antikuro* k tomu volí jména historických osob spojených s komunistickou érou Československa nebo vůbec politických osobností (např. Stalin, Lenin, Masaryk, Gustáv Husák apod.). Dalším jeho zdrojem jsou historické osobnosti z oblasti kultury, opět jak české, tak světové (Herder, Beethoven, lord Byron, Ovidius a další). Zvláštní skupinu mezi nimi tvoří postavy literárních kritiků či spisovatelů, se kterými autor občas vede polemiku. Někdy jim ponechává

Slezská univerzita v Opavě, 2004. [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.kresadlo.cz/pavca.htm>.

244DVORSKÝ, J. a kol.: *Dějiny českého výtvarného umění. Díl II., svazek 2. Od počátku renesance do závěru baroka*. Praha: Academia, 1989. S. 665.

jména vlastní (Jaroslav Dresler, Pavel Řehoř, Ivo Řezníček, Jan Karafiát, Viktor Fischl), někdy je naopak pozměňuje se snahou o vyvolání komického efektu a snad i o zesměšnění (Fix Šmelda, hradní spisovatel Kapek). Tato jména se objevují jak v pásmu vypravěče, tak v promluvách jednotlivých postav.

2.3.2 Toponyma

Pohraniční městečko, ve kterém se náš příběh odehrává, není explicitně jednoznačně pojmenováno. Doktor o něm mluví jako o Prdelové Lhotě, Horní Prdelánii, a o prdeli Evropy a světa. Jak zkonstatoval už J. David²⁴⁵, označení Lhota je běžné u malých vesniček s malým počtem obyvatel. Křesadlo toto zúročil, navíc použil odvozeniny od vulgárního označení malého a zapadlého města či vesnice.

Další označení městečka, se kterým se v textu setkáme, je En. Křesadlo použil zkratku z latiny, která značí, že se chce pisatel vyhnout přímému pojmenování.²⁴⁶ Ovšem po vyslovení doktorovy věty „ (...) *já jsem doktor Tenaten, obvodní lékař z En*“²⁴⁷ nabýváme dojmu, že je „jméno“ městečka může být i echem „jména“ doktorova – Tenaten z En. Toto označení je ještě několikrát zopakováno, tentokrát už jen ve spojení „doktor z En“, „hospoda v En“ nebo „silnice k městečku En“ apod.

Proces přejmenování není v díle přítomen jen u antroponym, ale i u toponyma Vajsgrýn. U této „*cikánské a pocikánštěné vesnice*“²⁴⁸ dojde k přejmenování rovnou třikrát: „ (...) *znáte tu vesnici Bělozel – no ale tomu tak nikdo neříká, pořád jenom Vajsgrýn, jako dřív – jeden čas se to taky menovalo*

245DAVID, J.: Ty lesovské stráně... (k literární a filmové toponymii). In: Jaklová, A.: *Komunikace-Styl-Text*. České Budějovice: FF JU, 2006. S. 173–177.

246PETRÁČKOVÁ, V. a kol.: *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1998. S. 518.

247KŘESADLO, J.: *Zámecký pán aneb Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 186.

248Tamtéž, s. 197.

*Slánsko – no, ale to pochopitelně zase fofrem zrušili (...).*²⁴⁹ Postava naráží na pravděpodobnou motivaci změny jména obce. Nejdřív byla pojmenována po Rudolfovi Slánském, významném komunistickém státníkovi, ale po vykonstruovaném procesu kolem jeho osoby, který skončil v roce 1952 jeho oběšením, se název obce znovu změnil. Vajsgrýn, v původním německém pravopise nejspíš Weisgrün, opravdu existoval. Dnes se jmenuje Kamenec, ale není jasné, zda jde o tutéž obec, jaká je vyobrazena v *Antikuru*. Bělozel je doslovný (ale nedokonalý) překlad německého Weisgrün. Vajsgrýn je nazýván také (pohraničním) Zapadákovem.

2.3.3 Jména budov a chrématonyma

Co se týče zámku Rozkoš, ve kterém sídlí Jano, je možné, že se v jeho případě autor inspiroval stavbou již zmiňovaného Anselma Luraga. V jihočeském kraji stojí lovecký zámek Jemčina, jehož autorem je právě Lurago.

Místní jméno Rozkoš často náleží malým a odlehlým osadám nebo samotám a vzniklo z abstraktních substantiv rozkoš, kratochvíle nebo smilstvo.²⁵⁰ Sémantický obsah pojmenování zámku souvisí s událostmi, které se kolem Rozkoše odehrávají. Pasák krav Jano si libuje v tom, že byl učiněn grófem, zámekským pánem, což často ve svých promluvách opakuje, a je na sebe náležitě pyšný. Předseda Ventura v zámku také projektuje své touhy – na jeho rozkaz z něj byl udělán kravín, Ventura ho pojímá jako své umělecké dílo, které by bez jeho osvětlené materialistické duše neexistovalo, je podle něj hodno větší slávy než například dílo jeho slavného bratrance spisovatele. Povyšuje se na roveň Salvadora Dalího a Louise Buñuela, kteří ale ve svém

249KŘESADLO, J.: *Zámekský pán aneb Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 97.

250PROFOUS, A.: *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Díl III. M–Ř*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1951. S. 599.

filmu *L'Age d'or* měli pouze krávu v posteli²⁵¹, zato on má krav plný zámek, a ne jen tak ledajaký zámek – dokonce vzácný zámek.²⁵² Další, s čím se sémantický význam názvu může spojit, je rozkoš, kterou prožívají milenci Jano a Dolly, když se v zámečku oddávají sexuálním hrátkám. Nejsilnějším motivem, který ale zároveň všechny předešlé spojuje, je skutečnost, že Rozkoš je domovem mramorové sochy ležící Venuše, symbolu ženství, krásy, plodnosti.²⁵³ Tohoto vzácného skvostu se chtějí zmocnit nejen vládnoucí soudruzi, ale i Romové z blízké vesnice Vajsgrýn. Jediným, kdo ví, kde je socha ukryta, je Jano, ten to ale nikomu nechce prozradit, protože je mu Venuše Ilona (tak negramotný Slovák Venuši tituluje, přestože příběh o stvoření Venuše bohyní Afrodité je mu znám²⁵⁴) velmi blízká a vynahrazuje mu družku.

Otázka, proč si Jano sochu Venuše pojmenoval zrovna Ilona, je nasnadě. Negramotný Slovák Jano používá ve svých promluvách (je jim věnováno pět celých kapitol a menší prostor zaujímají i v dalších kapitolách díla) často maďarské výrazy. Maďarská kultura (kultura v širším slova smyslu) je mu blízká, nejspíš kvůli nezanedbatelné maďarské menšině na slovenském území,²⁵⁵ není vyloučen ani jeho částečný maďarský původ. Není proto překvapivé, že si svou „družku“ pojmenoval jménem maďarského původu – Ilona²⁵⁶. Je to maďarská podoba řeckého jména Helena. To nese podle Homérovy *Illiady* konotaci krásné ženy, femme fatal, kvůli které se rozpoutala válka o Tróju. I kvůli Venuši se v městečku rozpoutala jakási válka – ti, kdo ji chtěli zpeněžit, stáli proti Janovi, když si ji chtěl nechat pro vlastní účely, a proti lidem intelektuálněji zaměřeným, kteří ji chtěli zachovat jako součást

251Srovnej film: BUÑUEL, L.; DALÍ, S. (režie): *L'Age d'or*. Francie, 1930.

252Srovnej: KŘESADLO, J.: *Zámecký pán aneb Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 16n.

253HRUBANOVÁ, V. (red. č. vyd.): *Slovník řecko-římské mytologie a kultury*. Praha: Ewa edition, 1993. S. 248.

254KŘESADLO, J.: *Zámecký pán aneb Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 68.

255UHROVÁ-MĚSZÁROSOVÁ, A.: Maďarská menšina na Slovensku: Od monarchie po unii. *Vesmír*, 87, 2008, č. 1. S. 46.

256KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. S. 226.

kulturního dědictví městečka. Grófovi bylo nejspíš jméno Venuše moc vznešené, chtěl, aby se jeho „milá“ jmenovala obyčejněji, jménem, které mu bude bližší, a tak si ji přejmenoval. Zmínka o tom, že by tak soše říkal ještě někdo jiný, v knize není. Jano mluví o soše jako o Iloně naprosto samozřejmě, většinou ve spojení s původním jménem sochy (např. „(...) *moju Venušu Ilonu im nedám*“²⁵⁷, „(...) *s tou Venušou, čo sa volá aj Ilona*“²⁵⁸ atp.).

2.3.4 Zoonyma

V díle se vyskytuje i skupina zoonym. Pozoruhodným případem je zvíře hlavního hrdiny – kohout. Vypravěč se k němu vyjadřuje takto: „*Jak jsme předem naznačili, jmenoval se tento kohout Eduard, což byl celkem nezapný a prostoduchý pseudointelektuální vtíp, podobně, jako když český emigrant nazve svou krotkou kavku Franz, čímž totálně zmate zasvěcené znalce východoevropských poměrů, kultur, literatur a vůbec. (...) Na témž principu tedy pojmenoval doktor kohouta Eduard, protože na Járu mu připadal příliš tragický a Pavla by si nezasloužil.*“²⁵⁹ Poslední citovanou větou naráží autor zřejmě na Jaroslava Kohouta – humoristického herce, který si říkal přímo Jára²⁶⁰ a na spisovatele Pavla Kohouta, kterého i jinde v díle několikrát zmiňuje či cituje. Eduard Kohout byl ve skutečnosti herec pražského Národního divadla, držitel titulu Národní umělec.²⁶¹

Doktor kohouta někdy oslovuje Édo, Edáčku, kamaráde. Když z něj nakonec na zahradě objeví jen křídlo, pohřbí ho a na náhrobek napíše EDUARD KOHOUT / VALETE AMICI – sbohem, přátelé (zároveň s ním

257KŘESADLO, J.: *Zámecký pán aneb Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 129.

258Tamtéž, s. 212.

259KŘESADLO, J.: *Zámecký pán aneb Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. S. 25.

260KOHOUT, J.: *Hop sem, hop tam*. Praha: Jan Kanzelsberger, 1991. S. 9n.

261PROCHÁZKA, V. (ed.): *Národní divadlo a jeho předchůdci: Slovník umělců divadel Vlasteneckého, Stavovského, Prozatímního a Národního*. Praha: Academia, 1988. S. 224–226.

symbolicky pohřbívá i svůj vztah s Hankou).

Bodrik se jmenuje pes pasáka Jana, Barýk je zase bernardýn rodiny Venturů. Jano pojmenoval i jednu ze svých krav. Janova černobílá oblíbenkyně, se kterou má pohlavní styk, se jmenuje Jahoda. Posledním zoonymem, s nímž se setkáváme, je medvěd Mišo, živá atrakce medvědáře Góna.

Závěr

Naše práce má být příspěvkem k literární onomastice. Pokoušeli jsme se podat přehled dosavadního literárněonomastického bádání, dále jsme se věnovali studiu onymického materiálu excerpovaného z vybraných próz Jana Křesadla.

V první části práce jsme podali přehled literárněonomastického zkoumání v českém kontextu. Přehledem, který zahrnoval články teoreticky literárněonomastické i materiálové studie konkrétního onymického materiálu, jsme si chtěli nejen ujasnit vlastní způsob následné práce, ale také podat informace o stavu literárněonomastického bádání u nás.

Po zpracování přehledu článků a studií jsme zvolili nejednostranný postup práce s excerpovanými jmény. Naopak jsme se při rozboru snažili postihnout účinek a význam vlastních jmen v literárním textu z hlediska formálního, funkčního, etymologického, aluzivního, komunikačního, konfrontačního i estetického. Vyjmenované metodologické postupy sice nejsou použity zároveň u všech excerpovaných jmen, ale naším cílem bylo postihnout u každého ze jmen ty nejvýraznější funkce uplatněné v textu románu.

Jak už bylo řečeno v úvodu, hlavním cílem práce byla excerpce a rozbor vlastních jmen z románů *Fuga Trium*, *Vara guru* a *Zámecký pán aneb Antikuro*. Excerptce proprií byla prováděna vždy spolu s nejbližším kontextem, což nám umožnilo věnovat se nejen formálním onomastickým prostředkům, ale i funkci vlastních jmen v textu.

Při zkoumání aluzí, které vlastní jména vytvářejí, nebo jejich možných významů v literárním textu je těžké se nenechat unést dojmy a spekulacemi. Snažili jsme se pracovat tak, aby naše závěry nebyly pouhými domněnkami, ale aby měly oporu přímo v literárním textu, popřípadě jsme se snažili pohlížet na propria s ohledem na poetiku díla a na autorskou poetiku. Domníváme se, že

se nám tyto cíle podařilo naplnit. Důležitým závěrem naší práce je to, že jsme si excerpcí a rozbořem vlastních jmen v Křesadlových textech ověřili, že náš předpoklad byl správný. Autor věnoval propriální složce svých románů nemalou pozornost a skrze ni sděloval myšlenky stejně důležité pro text a význam díla, jako myšlenky, které jsou sděleny jinými zvolenými jazykovými prostředky nebo skrze děj.

V daných románech jsme se často setkali se jmény plnicími aluzivní funkcí. Užíváním takových vlastních jmen spisovatel odkazuje ke mnoha skutečnostem mimo text a doplňuje tak své dílo o další rozměr. V každém ze tří vybraných děl se setkáme s množstvím proprií z reálné historie (např. Petr Vok, Stalin, Edvard Beneš), vědy (Newton, Edison, Jaroslav Dresler a další), kultury (Salvador Dalí, Charlie Chaplin atp.) nebo z literatury (např. *Kuropění*, *Broučci*). Autor však ne vždy tuto aluzi naplňuje nebo potvrzuje. Mnohdy vybírá aluzivní jména jen pro pobavení vlastní i čtenářovo, aniž by postava měla se skutečným nositelem jména něco společného (záporný hrdina Masarik, utečenec z vězeňského tábora Platón). Jména jako Ladislav Ventura, Švamenberk, Kokoška a Jožka Kokološka či Sokrates Smrž řečený Papučka jsou důkazem autorovy fantazie, kterou ve svých textech naplno rozvíjí.

Byli bychom rádi, kdyby tato práce přispěla k prohloubení zájmu o tvorbu Jana Křesadla. Nejen literárněonomastičtí badatelé, ale i různě zaměření čtenáři by v Křesadlových dílech mohli nacházet další skryté významy. Domníváme se, že je autor v českém literárním kontextu stále poněkud opomíjen.

Anotace

Bakalářská diplomová práce *Vlastní jména v próze Jana Křesadla* pojednává o výskytu proprií v románech *Fuga Trium*, *Vara guru* a *Zámecký pán aneb Antikuro*. Práce obsahuje i přehled dosavadního literárněonomastického bádání v převážně českém kontextu, přičemž informuje o obsahu padesáti českých a slovenských literárněonomastických studií. Hlavní částí práce je excerpce onomastického materiálu z jednotlivých románů Jana Křesadla.

Anotation

Bachelor diploma thesis *Proper Names in Prose of Jan Křesadlo* contains analysis of names in the novels *Fuga Trium*, *Vara guru* and *Zámecký pán aneb Antikuro*. The thesis includes also an overview of fifty existing Czech and Slovak research, it handles information about the contents. The decisive part of the thesis is analysis of proper names in Křesadlo's novels.

Použitá literatura

- 1) *Arijský boj: ústřední list Protižidovské ligy*. Praha: Protižidovská liga, 1940–1945.
- 2) ATTWATER, D.: *Slovník svatých*. Vimperk: Papyrus; Rudná u Prahy: Jeva, 1993. 436 s.
- 3) AUGUSTA, P. a kol.: *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. Praha: Libri, 1996. 571 s.
- 4) BÁRTOVÁ, J.: Ladislav Fuks – postavy a jména. *Čeština doma a ve světě*. 1995, č. 3. S. 209–210.
- 5) BĚLOHLÁVEK, M. a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku IV: Západní Čechy*. Praha: Svoboda, 1985. 521 s.
- 6) BUÑUEL, L.; DALÍ, S. (režie): *L'Age d'or*. (film) Francie, 1930.
- 7) ČÁSTKOVÁ, P.: *Realita a fikce v díle Jana Křesadla*. Bakalářská diplomová práce. Slezská univerzita v Opavě, 2004 [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.kresadlo.cz/pavca.htm>>.
- 8) ČORNEJOVÁ, M.: Charakter a funkce osobních jmen ve staročeské hře Mastičkář. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 59–67.
- 9) DAVID, J.: „...slova jsou hvězdy, jež se zaněcují na temném nebi vědomí.“ (Literární antroponymie a toponymie v díle Vladislava Vančury). *Acta onomastica*, 46, 2005. S. 29–42.
- 10) DAVID, J.: Petr Dolan, Paula Wild a ti druzí (nejen o jménech pornohvězd). *Jazykovědné aktuality*, 2003, č. 1–2. S. 34–41.
- 11) DAVID, J.: Ty lesovské stráně... (k literární a filmové toponymii). In: Jaklová, A. (ed.): *Komunikace – Styl – Text*. České Budějovice: Filozofická fakulta JU, 2006. S. 173–177.

- 12) DLASK, J.: Význam vlastních jmen pro teorii autobiografie Philippa Lejeuna a pokus o aplikaci na autobiografii Henrika Tikkanena Brändövägen 8 Brändö Tel. 35 (1975). In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola* 8. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 291–300.
- 13) DVORSKÝ, J. a kol.: *Dějiny českého výtvarného umění. Díl II., svazek 2. Od počátku renesance do závěru baroka*. Praha: Academia, 1989. 920 s.
- 14) DVOŘÁKOVÁ, Ž.: Česká teorie literární onomastiky. *Acta onomastica*, 51, 2010, č. 2. S. 447–452.
- 15) DVOŘÁKOVÁ, Ž.: Faktory ovlivňující výběr jmen v literatuře (na příkladech z Tylových dramát). In: Hladký, J.; Rendár, Ľ. (eds.): *Varia XIX. Zborník plných príspevkov z XIX. kolokvia mladých jazykovedcov (Trnava - Modra - Harmónia 18. - 20. 11. 2009)*. Trnava: PdF Trnavskej univerzity v Trnave, Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, 2010. S. 15–17.
- 16) DVOŘÁKOVÁ, Ž.: Moc jména a jeho tabuizace v moderní literatuře. In: Uličný, O. (ed.): *Eurolingua & Eurolitteraria 2009*. Liberec: Bor, 2009. S. 367–374.
- 17) DVOŘÁKOVÁ, Ž.: Specifika literárních antroponym. *Acta onomastica*, 51, 2010, č. 2. S. 453–465.
- 18) DVOŘÁKOVÁ, Ž.: *Vlastní jména jako prostředek mystifikace* [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <http://zprochazkova.wz.cz/mystifikace.doc>.
- 19) ELLIS, P. B.: *Keltové: první tisíciletí keltských dějin: 1000 př. Kr.-51 po Kr.* Praha: Brána, 1996. 235 s.
- 20) FETTERS, A.: Jména osob (antroponyma) ve Škvoreckého Zbabělcích. *Acta onomastica*, 46, 2005. S. 43–50.
- 21) FILIPSKÝ, J.: *Encyklopedie indické mytologie: Postavy indických bájí a letopisů*. Praha: Libri, 1998. 225 s.

- 22) FLEK, A. a kol.: *Bible. Překlad 21. století*. Praha: Biblion, 2009. 1574 s.
- 23) GARAJSZKI, M.: Funkce vlastních jmen v tragédii a komedii. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 203–211.
- 24) HAUSENBLAS, K.: Vlastní jména v umělecké literatuře. *Naše řeč*, 59, 1976, č. 1. S. 1–12.
- 25) HEINRICHOVÁ, N.: Vlastní jména v období německé literární moderny (1880–1910). In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 369–377.
- 26) HLADKÝ, M.: Vlastní jména v próze druhé poloviny 19. století. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 77–79.
- 27) HODROVÁ, D.: Jméno postavy v dramatu. In: Hodrová, D.: *...na okraji chaosu... : Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. S. 620–637.
- 28) HODROVÁ, D.: Jméno postavy v románu. In: Hodrová, D.: *...na okraji chaosu... : Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. S. 599–619.
- 29) HOLÝ, J.: Funkce jmen postav v dílech Karla Čapka a Vladislava Vančury. *Česká literatura*, 32, 1984. S. 459–476.
- 30) HOMOLKOVÁ, V.: Zeměpisná jména v prózách Jana Drdy. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 379–388.
- 31) HOSÁK, L.; ŠRÁMEK, R.: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku. I. díl. A–L*. Praha: Academia, 1970. 573 s.
- 32) HOSÁK, L.; ŠRÁMEK, R.: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku. II. díl. M–Ž*. Praha: Academia, 1980. 962 s.
- 33) HRUBANOVÁ, V. (red. č. vyd.): *Slovník řecko-římské mytologie*

- a kultury*. Praha: Ewa edition, 1993. 303 s.
- 34) CHLUMECKÝ-ENŠPENGER, V.: *Spevník robotníckych piesní*. Martin: Matica slovenská, 1977. 56 s.
- 35) JADRNÁ, T.: *Raná christianizace Polska*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2006 [citováno dne 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/85877/ff_b/Bakalarka-hotova_verze.txt>.
- 36) JAKUBÍČEK, D.: Vlastní jména v literární komunikaci období německé okupace. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 357–368.
- 37) KEKELIAKOVÁ, M.: Vlastné mená svätíc v poézii Pavla Olivu. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 81–98.
- 38) KLIMEŠ, L.: *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 790 s.
- 39) KNAPPOVÁ, M.: Funkční využití vlastních jmen v uměleckých a mediálních textech. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 21–27.
- 40) KNAPPOVÁ, M.: *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia, 1978. 329 s.
- 41) KNAPPOVÁ, M.: K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. *Slovo a slovesnost*, 53, 1992. S. 211–214.
- 42) KOHOUT, J.: *Hop sem, hop tam*. Praha: Jan Kanzelsberger, 1991. 272 s.
- 43) KOLAŘÍK, J.: Propria v Pekárkových Starozlínských pověstech. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 43–49.
- 44) KOMÁREK, S.: Básník bizarnosti: O Janu Křesadlovi. *Tvar*, 20, 2008. S. 9.
- 45) KOŘÍSTKA, V.: Vlastní jména jako jeden ze zdrojů komična v prózách

- Karla Matěje Čapka-Choda. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 453–457.
- 46) KOSTINCOVÁ, J.: Omon, Rama, Vavilen: vlastní jména v tvorbě Viktora Pelevina. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 319–324.
- 47) KRUŽÍKOVÁ, J.: Mezi „Pryč od Říma!“ a „Modem vivendi“: z osudů katolické církve v Československu za první republiky a za německé okupace. *Lidé města*, 1995, č. 3. S. 84–92.
- 48) KŘESADLO, J.: *Astronautilía, é, hé Mikroodysseía hé kosmiké / Hvězdoplavba, aneb Malá kosmická odysea – překlad z řeckého originálu neznámého autora*. Praha: Ivo Železný, 1995. 248 dvoustran.
- 49) KŘESADLO, J.: *Fuga Trium*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. 371 s.
- 50) KŘESADLO, J.: *Vara guru. Román se zpěvy*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. 236 s.
- 51) KŘESADLO, J.: *Zámecký pán anebo Antikuro*. Praha: Ivo Železný, 1992. 256 s.
- 52) KUBA, M.: Vlastní jména jako projev realistické tendence. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 69–75.
- 53) MALICKI, J.: „Polská Ostrava národa moravského“. O konotativních funkcích toponym (nejen) ve Slezských písních Petra Bezruče. In: David, J. a kol. (ed.): *Mnohotvárnost a specifická onomastiky*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. S. 339–347.
- 54) MENCLOVÁ, V. a kol.: *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Libri, 2005. S. 712.

- 55) MĚŠŤAN, A.: Reálie a pseudoreálie v Haškově „Švejkovi“. In: *Česká literatura mezi Němci a Slovany*. Praha: Academia, 2002. S. 175–205.
- 56) MOLDANOVÁ, D.: *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2004. 229 s.
- 57) MUDRA, J.: O lužickosrbských jménech vlastních v češtině. *Naše řeč*, 52, 1969. S. 30–34.
- 58) *Naše příjmení* [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.angelfire.com/hi/ttyl/prijm.html>.
- 59) ODALOŠ, P.: Literárne vlastné mená v románe Maxima E. Maktina Mexická vlna. In: David, J. a kol. (ed.): *Mnohotvárnost a specifická onomastika*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. S. 373–380.
- 60) ODALOŠ, P.: Status, funkcie a systémy literárných vlastných mien. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 29–36.
- 61) OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L.; KNAPPOVÁ, M. a kol.: *Pomístní jména v Čechách: o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, 1995. 520 s.
- 62) *Ottův slovník naučný. Dvacátý čtvrtý díl. Staroženské - Šyl*. Praha: J. Otto, 1906. 901 s.
- 63) PÁNEK, R.: *Poslední Rožmberk: Životní příběh Petra Voka*. Praha: Brána, 1996. 231 s.
- 64) PASÁK, T.: *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980. 441 s.
- 65) PAVELKA, E.: Zdrobněliny lichotné a mazlivé. *Naše řeč*, 31, 1947, č. 9–10. S. 163–165.
- 66) PEČENKA, M. a kol. : *Encyklopedie moderní historie*. Praha: Libri, 1998. 631 s.
- 67) PETRÁČKOVÁ, V.; KRAUS, J. a kol.: *Akademický slovník cizích slov*.

- Praha: Academia, 1998. 834 s.
- 68) PINKAVA, J.: *Huť: sklářství před 150 lety* [citováno 19. dubna 2011].
Dostupné z WWW: <<http://www.kresadlo.cz/hut.htm>>.
- 69) PINKAVA, V. Z. J.: *Rodokmen Jana Křesadla* [citováno 19. dubna 2011].
Dostupné z WWW: <<http://www.kresadlo.cz/rodokmen.htm>>.
- 70) PIORECKÝ, K.: Vlastní jména jako projev básnické věčnosti (Na příkladu mladé poezie 90. let). In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 331–340.
- 71) PLESKALOVÁ, J.: Dílo Vlasty Pittnerové jako svědectví o pojmenovacích zvyklostech 19. století. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 51–58.
- 72) POKORNÝ, V.; ŠIFNER, F.: *Atlas hmyzu*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004. 176 s.
- 73) *Prager Tagblatt*. Praha: J. Mercy, 1887–1939.
- 74) PROFOUS, A.: *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I. A–H*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1947. 726 s.
- 75) PROFOUS, A.: *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Díl II. CH–L*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1949. 705 s.
- 76) PROFOUS, A.: *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Díl III. M–Ř*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1951. 629 s.
- 77) PROFOUS, A.: *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Díl IV. S–Ž*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1957. 864 s.
- 78) PROCHÁZKA, V. (ed.): *Národní divadlo a jeho předchůdci: Slovník umělců divadel Vlasteneckého, Stavovského, Prozatímního a Národního*. Praha: Academia, 1988. 623 s.
- 79) PROCHÁZKOVÁ, Ž: Když postava vymýšlí, mění či skrývá své jméno.

- In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 389–394.
- 80) PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Hora Zklamání a zátoka Ztroskotání aneb Pomístní jména na ostrově Robinsona Crusoe. *Acta onomastica*, 49, 2008. S. 294–298.
- 81) PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Jak postavy prožívají vlastní jména. In: Čmejrková, S.; Hoffmannová, J.; Havlová, E. (eds.): *Užívání a prožívání jazyka: K 90. narozeninám Františka Daneše*. Praha: Karolinum, 2009. S. 195–199.
- 82) PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Jména postav v próze a nejednoznačnost jejich identifikace (poznámka k narušování identifikační funkce jmen). In: Polách, V. P. (ed.): *Bohemica Olomucensia 2 – Philologica juvenilia*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. S. 246–252.
- 83) PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Jména postav v titulech literárních děl (poznámka literárně onomastická). In: 24. studentský workshop Žďárek, Jilemnice, 28.–30. 11. 2008 [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <<http://zprochazkova.wz.cz/titul.doc>>.
- 84) PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Moc slova a jména a jejich tabuizace v archaickém mýtu. In: Łobodzińska, R. (ed.): *Nazwy własne a społeczeństwo, Tom 2*. Łask: 2010. S. 519–532.
- 85) PROCHÁZKOVÁ, Ž.: MY a ONI – Jména cizinců v české literatuře. In: Mitter, P. (ed.): *Ty, já a oni v jazyce a literatuře*. Ústí nad Labem: UJEP, 2009. S. 297–300.
- 86) PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Problémy metodologie literární onomastiky. In: Ivanová, M.; Ološtiak, M. (eds.): *Varia XVIII*. Prešov: Prešovská univerzita, FF, 2009. S. 565–578.
- 87) PROCHÁZKOVÁ, Ž.: Z Kvildy k Horám Kašperským (k literární toponymii v díle Karla Klostermanna). In: Viktora, V.; Hálková, M;

- Doležalová, P. (eds.): *V ráji realistickém: Sborník příspěvků ze sympozia věnovaného Karlu Klostermannovi a realismu v české literatuře*. Klatovy: Městská knihovna Klatovy, 2009. S. 57–62.
- 88) PROCHÁZOVÁ, Ž.: Asociační funkce vlastních jmen v literatuře. In: David, J. a kol. (ed.): *Mnohotvárnost a specifická onomastika*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. S. 138–145.
- 89) REMEŠOVÁ, V.: *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1991. 85 s.
- 90) SASKA, L. F.: *Mythologie Řekův a Římanův*. Praha: I. L. Kober, 1915. 268 s.
- 91) *Slovník cizích slov*. Praha: Encyklopedický dům, 1996. 366 s.
- 92) ŠMIGIELSKI, M.: Jména a příjmení v literární tvorbě Ludvíka Vaculíka. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 351–356.
- 93) ŠTĚPÁN, P.: Funkce toponym v poezii Karla Šiktance. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 341–350.
- 94) ŠTĚPÁNOVÁ, V.: Osobní jména v prózách Jana Drdy. In: David, J. a kol. (ed.): *Mnohotvárnost a specifická onomastika*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. S. 478–486.
- 95) ŠUBERT, F. A. (red.): *Malý Ottův slovník naučný dvoudílný. Díl II. L–Ž*. Praha: J. Otto, 1906. 1208 s.
- 96) ŠVESTKOVÁ, L.: Krchňák. *Naše řeč*, 61, 1978. S. 51–53.
- 97) TICHÁ, J.: *Dílo Vlasty Pittnerové jako svědectví o pojmenovacích zvyklostech 19. století; křestní jména*. Bakalářská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 62 s. [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/216527/ff_b/FINAL.doc?lang=en>.
- 98) Titulní strana periodika *Panzerbär* [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné

- z WWW: <<http://www.dhm.de/lemo/objekte/pict/d2y00503/>>.
- 99) UHROVÁ-MÉSZÁROSOVÁ, A.: Maďarská menšina na Slovensku: Od monarchie po unii. *Vesmír*, 87, 2008, č.1. S. 46.
- 100) VÁCHOVÁ, R.: Funkce vlastních jmen v divadelních hrách V + W. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 213–218.
- 101) VESELÝ, P.: *Viktor Fischl: Osobnost česká i izraelská*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010 [citováno 19. dubna 2011]. Dostupné z WWW: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/37166/1/VeselyP_ViktorFischl_VN_2010.pdf>.
- 102) Výklad ruského jména *Prochor*. [citováno 19. dubna 2011] Dostupné z WWW: <<http://www.peoples.ru/name/391.shtml>>.
- 103) ZACHOVÁ, A: Funkce vlastních jmen v prózách Ireny Douskové Hrdý Budžes a Oněgin byl Rusák. In: Pastyřík, S. (ed.): *Onomastika a škola 8*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 447–452.